

ÕIGUS

JURIIDILINE KUUKIRI

1921 a.

Nr. 9/10.

2 aastakäik.

Toimetuse juhataja: J. Lõo, N. Maim, R. Rago.
Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. 39.

Tellimise hind: 300 mk. aastas, 75 mk. 1/4
aastas, üksik nr. 25 mk., kaksik nr. 50 mk.

Sisu:

Balti Eraseaduse § 812. — J. Arro. Kohtuministeeriumi kavatsused kohtute lähendamiseks rahvale. — A. Jõeäär. Missugusel määrati kohtunikkude arvu suurendada? — R. Rago. Läti kohtuoludest. — K. Parts. Märkused „Maa-seaduse § 4 muutmise eelnõu kohta.“ — K. Parts. Kohtute arvustik 1920. Tsviillseadustiku oskussõnad (järg). Mitmesugust: Hollandi kohtust. Abielu lahutused Saksamaal. Kroonika. Kohtute tegevus. — Lisa: Riigikohtu otsused 1920 a.

Balti Eraseaduse § 812.

Balti Eraseaduse § 812 määrab, et kinnistu omanikuks tunnistatakse ainult see, kes säärasena kinnistusraamatutesse on kantud; järeelseisev katse püüab selgusele jõuda, kuivõrd järjekindlalt on läbi viidud see põhimõte Balti Eraseaduses.

Ei tarvitse pikemat seletust see asjaolu, et ühiselu huvides ülitähtis ja tarvilik on igasilmapiilkne selgus ja kindlus selle kohta, kes on teatava asja omanik ja võib ennast säärasena

kolmandate isikute vastu kaitsta kui ka kohustada. Seda tuleb eriti toonitada kinnisvara suhtes, millel on iseäraline tähtsus üksikute isikute, ühiskondade kui ka riikide kombelises, majanduslikes ja kultuuri-elus. Kinnisvara omandusõiguse ja sellel põhjendatavate teiste asiõigusliste vahekorrad selguse ja kindluse otstarbel on sellepärast kõikides kultuurriikides sisesesetatud eriasutised, kinnitusametid, Grundbuchämter, Крѣпостныя учреждения, kellede seadusest üksikasjaliselt kindlaks määratud alustel ja vormides korraldatud kinnistusraamatute (Grundbücher, Крѣпостныя книги) ülesandeks on avalikkusele igal ajal kinnistu juriidilise seisukorra õiget ja täielikku pilti kujutada. Selle ülesande täitmiseks on aga hädatarvilik: 1) kinnistusraamatute avalikkus, mille tagajärjel nende kui avalikkusele lahtiste sisuga igaüks võib tutvuda, nagu see meil on maksev Ajutise Kinnistusasjade ajamise seaduse § 31 põhjal, ja 2) nende usaldatavus, mis on olemas nende täielikkusest ja õigepärasusest, s. t. neisse peavad kantama kõik muutused ja nimelt vastavalt tegelikele asjaoludele (Das Publizitätsprinzip, начало гласности).

On arusaadav, et jäänuseta vastab oma ülesannetele ainult see kinnistus-süsteem, milles on läbi viidud puhtalt ja kõrvale kaldumata mainitud põhimõtted, sest iga erand loob vastolu kinnistusraamatute ja tegeliku olukorra vahel, lõdvendades sellega kinnistus-süsteemi tähendust. Meieaegsetes seadusandlustes ei leidu nende põhimõtete puhtalt läbiviimist, kusjuures kõrvalekaldumised on tingitud kohalikest tegeliku elu nõuetest, iseäranis aga tsiviilõiguse üldpõhimõtetest.

Balti Eraseaduses on põhipanevad järgmised normid: kinnistu omanikuks loetakse ainult seda, kes säärasena sisse kantud kinnistusraamatutesse (§ 812), ja kokkukõlas sellega: omandusõigus läheb üle endiselt omanikult uuele varajale kinnistu sissekandega kinnistusraamatutesse viimase nimele (§ 809); enne sissekannet ei ole kinnistu varajal mingid õigusi kolmandate isikute suhtes: tema ei tohi teostada ühtegi omandusõigusega seotud õigusevõimet, vaid peab maksvaks tunnistama kõik selle toimetused, kes kinnistusraamatutes omanikuna ilmub (§ 813); lõpuks peab kinnistusraamatutesse kantama iga omaniku isiku muudatus (§ 810).

Peab tunnistama, et nendes seadusemäärustes on puhtalt läbi viidud kinnistusraamatute täielikkuse ja õigepärasuse põhimõtted omandusõiguse suhtes: iga omaniku isiku muudatus peab sisse kantama; kõik see, mis sisse kandmata, ei ole asiõigusliselt olemas. Kujuneb täielik pilt: omanikuks loetakse ainult kinnistusraamatutes tähendatud isikut, olenemata väljaspool raamatuid leiduvast seisukorrast, — näidatakse õige omanik (vt. ka põhised 1889 a. 9. juuli seaduse § 169 juurde, Hassmann ja Nolcken, lhk. 150).

Üksikasjaliselt vaadeldes B. E. S.

vastavaid norme, peab aga tõsitama, et tekivad mõnedki kahtlused nende põhimääruste puhtas läbiviimises. Raskusi tohiksida teha tegelikus elus peaaegjalikult järgmised ka teoorias enam ehk vähem vaidluse all olevad määrused.

I. B. E. S. § 3016 määrab, et kinnistus ei kõrvalda toimingute sissepuudusi, nõnda et aineliselt iseenesest tühine toiming ei saa maksvaks kinnistuse läbi. Siin tuleb tähendada, et niikaua kui toiminguosalisel ise on küsimuse all, ei ole raskusi, sest et siis nii toimingute kui ka kinnistuse maksvus puudutavad samu isikuid. Raskused algavad siis, kui puuduslikul ehk tühisel alusel seisev kinnistatud omanik kolmandate isikute heaks asiõiguslisi, s. o. kinnistusraamatutesse kantud korraldusi tegi, näit. omandusõiguse edasi andis. Siis tekib küsimus: kas esialgne omanik võib nõuda oma õiguse jaluleseadmist ainult oma kontrahendi või ka kolmandate isikute vastu? Baschmakov (Основныя начала ипотечн. права, lhk. 132, vt. Bukovskv, II lhk. 1159) on arvamisel, et sel korral tuleb vahet teha niisuguste toimingute vahel, mis on absoluutselt tühised, nagu näit. võltsimisel põhjenevad aktid, ehk kus pettuse või eksituse tõttu võõras isik tegutseb omanikuna. Säärastel kordadel on toiming algusest peale tühine ja sellepärast ka kinnistus mitte maksev, mispärast endisele omanikule jääb asiõigusline omandusnõue mitte ainult oma kontrahendi, vaid ka pahausuliste (sic!) kolmandate isikute vastu. On aga toiming relatiivselt tühine (näit. kinnistu ostetud alaealise käest, § 3109), siis on esialgsel omanikul ainult isiklik nõue kontrahendi vastu, kolmandate isikute suhtes aga, kelle kätte kinnistu edasi läinud, ei ole tal mingit nõudeõigust, isegi sel korral mitte, kui neil toimingute

puudus ette teada oli. Selle vaatega ei või nõus olla: seadus (§ 3016) ei tee vahet absoluutselt ja relatiivselt tühiste lepingute põhjal toimetatud kinnistuste vahel, sidudes järjekult ühe kui teisega samad tagajärjed, nimelt tülitõustmise ja vastaval korral kinnistuse tühistuse võimaluse. Edasi peab tähendama, et kui esialgsel omanikul on asiõigusline nõue, siis kolmandate isikute hea või paha usk tähtsuseta on, ja lõpuks, tunnistades puutumatuks heausulise kolmanda isiku omandusõigust, mis varatud absoluut tühise toimingu põhjal kinnistatud omaniku käest, satub Baschmakov vastolusse iseendaga, sest tõuseb mittelehendatav küsimus: kuidas võib säherdune kolmas isik omadust varada, kui tema õiguseandjal endal omandusõigust ei olnud? Samuti ei või ühineda prof. Erdmanni seletusega (System, II, lhk. 117), mille järele sissekantava toimingu maksvus või tühisus ka omadusõiguse üleande maksvuse või tühisuse endaga toob, nõnda et kinnistus omandust ainult niivõrd üle annab, kui temale aluseks olev toiming seda üle andma omaneb. See vaade omistab kinnistusele mingi mehaanilise, puhtvormilise registreerimise tähenduse, ei vasta B. E. S. § 3016 ja 812 otsekohesele mõttele ja nõrgendab tuntavalt kinnistusraamatute usaldatavust. — Tuleb tõsitada, et § 3016 räägib küll sellest, et kinnistus ei kõrvalda tema aluseks oleva toimingu puudusi ega muuda tühist toimingut maksvaks, kuid siin ei seisa sõnagi sest, et tühisel toimingul põhjenev kinnistus iseenesest ka tühine oleks. Kinnistus moodustab raamatutesse kantud kinnistusameti määrust, mis seisab ühel järjel hoiukorraliste kohtu määrustega ja maksab niikaua, kuni ta muudetakse seaduslikuks korras. See selgub Ajut. Kinnistusasjade toim. seaduse §

52, 64 ja 66 ning viimaste põhistest (vt. Hassmann ja Nolcken lhk. 359), kus korraldatakse, et kinnistuse otsustarbel teeb kinnistusjaoskonna ülem seadusest ettekirjutatud korras määruse (постановляет определение), mille vastu kaebuse ja tülitõustmise kord määratakse kindlaks erakaebuse teel Tsiviilkohtupidamise Seaduse korras (§ 65), ja nõude teel (§ 64), kusjuures põhistes seletatakse, et vastavalt kinnistusasjade vastuvaidlemata iseloomule (сообразно бесспорному свойству крепостных дел) loob kinnitustingimisi õiguse, s. t. iseseisva, temal aluseks olevast toimingust ärarippumatu, mis tunnistatakse maksvaks niikaua, kui ta ära muudetakse kohtu otsuse läbi ja tühistatakse uue määrusega. Nõnda ei tohiks kahtlust olla, et kinnistus, mis põhjeneb sisepuudustega seotud tühisel toimingul, iseenesest ei ole mitte tühine (nichtig, ничтожно), vaid tülivõimaldav (anfechtbar, спорно) niivõrd, kui seda lubab alustoiming, ja niikaua, kui ta asendatakse uue kinnistusmääruse läbi vastava kohtu otsuse tagajärjel; järjekult tuleb kuni säärase äramuutmiseni § 812 põhjal kinnistu omanikuks lugeda ainult seda isikut, kes säärasena seisab kinnistusraamatutes (vt. ka osut. Ajut. Kinnistus-sead. § 169 põhised), kuigi tema omandusõigus kinnistati puuduliku toimingu põhjal ja võimaldab pärastist äramuutmist. Sellest järgneb edasi, et säärane isik, kui seaduslik omanik, on õigustatud seadusepäralisi ja maksvaid korraldusi tegema kinnistu kohta kolmandate isikute heaks, kelle õigused sel viisil leiavad selgust ja kindlust kinnistusraamatute usaldavuse põhimõtte teostuses. See maksab aga ainult heas usus tegutsevate kolmandate isikute kohta, sest hea usk kujutab tingimata tarvilist eeldust kõikides tsiviil-õiguslikes vahekorradades

ülepea, nagu seda väljendavad B. E. S. §§ 2922 ja 3214, ning eriti räägib sellest ka Ajut. Kinnist. Asj. toim. sead. § 67. —

Kõige eelmineva põhjal võib omale ette kujutada kinnistu võõrandamise korral järgmisi vahekordi:

1) A müüb B-le oma kinnistu, mis viimase nimele kinnistatakse; pärast tuleb aga ilmsiks, et A oli nõdra-meelne ja müümise ajal teguvõimetu. Ostu-müügi leping on tühine; selle tagajärjel võib A hoolekandja lepingu ja sellel põhjeneva kinnituse tühistust ja kustutust nõuda, sest B ei või A vastu kaitsta oma omandusõigust, mis temalt endalt tehtud tühisel toimingul põhjeneb, kuigi ta tegutses heas usus.

2) B suutis omalt poolt A käest ostetud kinnistu C-le edasi müüa, kelle nimele see ka kinnistati; siin on mõeldud, et

a) C tegutses heas usus (näit. midagi sellest teades, et B omandusõigus on tühistatav); sel korral tuleb arvata, et C omandas kinnistu selle seaduslikult, nimelt kinnistusraamatutes särasena legitimeeritud omanikult ja C seisukord on kõikumata; sama tuleb arvata C-le järgnevatest varajatest, sest nende õigused põhjenevad B ja C vahekorral, mis vastas nii vormiliselt kui sisuliselt seaduse nõuetele.

b) C tegutses pahas usus; näit. kartes ostu-müügi tühistust A hoolekandja poolt, B pühendab C asjaoludesse ja paneb ette selle tühistuse ärahoidmiseks uue ostu-müügi ja ümberkinnistuse toime panna. Sel korral on B ja C poolt toimepandud kinnistus tülivõimaldav, kusjuures vastuvaidluse põhjuseks ei ole mitte B puudulik õigus, vaid selleks on C paha usk; sama tuleb arvata C pahausulistest järeltulijatest, kuna heausulised

kaitset leiavad eespool p. a all tähendatud põhjustel.

Lõpuks tuleb veel tähendada, et kuigi B. E. S. § 3016 kõneleb ainult toimingust ja selle puudustest kinnistuse alusena ei ole põhjust mõista seda määrust kitsas mõttes, kõrvaldades tema tegevuse alt muid kinnistuse aluseid, näit. kohtu otsust, mis pärast kinnistust ära muudeti.

II. Edasi tõuseb küsimus: missugune tähendus on omandusõiguse kohta seadusejõusse astunud kohtuotsusel, millega lõplikult tunnustati nõudja õigus kinnisvara peale ja mille põhjal viimane võib kinnisvara oma nimele kirjutada lasta, ilma kinnistatud omanikku küsimata (B. E. S. § 3015)? Siin tuleb tähendada, et kohtu otsus harilikult iseenesest ei loo mitte uusi õigusi, vaid tunnustab maksvaid juriidilisi vahekordi, neid vastuvaidlematuks tehes. Oli nõudeaineks omandusnõudmise üleandmise lepingu (ostu-müügi, kinkimise jne.) täitmine, siis sunnib kohtuotsus kostjat, kelle vastu nõue rahuldatud, lepingu täitmisele, kinnistusele; nõudja omandusõigus tekib kohtuotsuse täitmise, s. o. tema sissekande tagajärjel kinnistusraamatutesse. Samas seisukorras on oksjonilt müüdud kinnistu ostja, sest B. E. S. § 3964 põhjal on enampakkumise tagajärjed samad, mis harilikul ostul-müügil; seda asjaolu ei muuda Ts. Kp. S. §§ 1874 ja 1875 määrused, milles räägitakse kinnisvara ostja nimele kinnistamisest (объ укрѣпленія имѣнія за покупателемъ); siin on kohtu määruse otsarbeks enampakkumist seadusele vastavalt toimetatuks ja maksvaks tunnustada, millega ostjale kinnistuse alus saavutatakse; omandusõigus tekib aga samuti kui vabatahtlikul ostu-müügi korral, olgu see poolte kokkuleppel ehk kohtu sunnil, alles ostuaine kinnistuse läbi ostja nimele. See vaade

leiab kinnitust B. E. S. § 3015 allmärguses, milles juhatatakse § 813 juurde.

Siin tuleks veel kõnelda neist vähestest kordadest, kus kohtuotsus loob iseseisva, enne seda olematu õiguse, nagu nimelt ühise varanduse jagamise korral (*actio communi dividundo* ja *familiae eriscundae*), kus ühele asjaosalisele ühisest varandusest teatav kinnistu ehk selle reaalne osa ainuõiguslikuks omanduseks mõistetakse. Seesugusel korral loob kohtuotsus analoogiliselt erakokkuleppele, toimingule, juriidilise vahekorra, kinnistuse aluse, mille põhjal sünnivad kinnistus ja sellega seotud omandusõiguse üleminek (vrdl. B. E. S. § 2735). Nõnda tuleb arvata, et kohtuotsusel ei ole iseseisvat kinnistusekorrast ärrippumatu tähendust omandusõiguse ülemineku kohta. Samal arvamisel on prof. Erdmann (*System*, II, § 134), kuna Vene Tsiviilseaduseraamatu eelnõu väljatöötajad avaldavad vastupidist arvamist (Проектъ Гражд. Улож. кн. III, § 96 põhised), tunnistades ainult vabatahtliku võõranduse korral kinnistust omandusõiguse ülemineku hädatarviliseks teguriks ja eitades selle tähendust ning vajadust kõigil muil kordadel. Selle vaate üldpõhiste kohta avaldab põhjaliku kriitika prof. Freytag-Loringhoven oma teoses „*Материальное право проекта вотчиннаго устава*“, § 12. Mis puutub eriti eelnõu väljatöötajate seisukohta Balti Eraseaduse suhtes, siis tähendatakse oksjoni põhistena Eraseaduse § 3964 peale — mille põhjal ma eespool vastupidisele järeldusele jõudsin — ja osutatakse Ts. kp. s. § 1878 ja 1875; üksikasjalised põhised puuduvad.

III. B. E. S. § 3004 märkus 2 järele on seaduse põhjal tunnustatud asiõigused maksvad ka ilma kinnistusraamatutesse kandmata. Sama sea-

duseparagrahvi tekst tunnistab kinnistuse tingimata tarvilikuks kõigil kordadel, kus toimingul põhjal asiõigusi kinnistu kohta varatakse. Sellepärast võiks arvata, et ainult toiming tarvitsebki kinnistust omandusõiguse loomiseks kinnisvara peale, nagu seda ka õigeks võtab Vene Ts. S. R. eelnõu (vt. eelpool). Kinnisvara omanduse varamise viisideks tunnistab seadus neil kordadel, kus muutub hüpoteegi üksuse ülis (subjekt): peremeheta kinnistu valdamist (*occupatio rei nullius*, § 715 p. 6 ja 749), pärimist ja igamist (*usucapio*).

Minu arvates ei tohiks ka neil kinnisvara omandusõiguse üleminekul puududa kinnistus, kui *conditio sine qua non*. See järgneb seaduse üldmõttest ja selgub nende omandusõiguse varamisviiside üksikasjalisest vaatlusest. — Ära tähendades toimingul põhjenevat kinnistust kui asiõiguse varamise tingimust, juhatab B. E. S. § 3004 eriti omandusõiguse suhtes § 809 ja järgm. juurde; need paragrahvid kuuluvad peatükki, mis räägib omandusõiguse varamisest üleandmise (*traditio*) teel. Kinnisvara suhtes astub § 809 põhjal üleandmise asemele kinnistus. Üleandmine iseenesest ei ole mitte omandusõiguse ülemineku abinõu; selleks on veel hädatarvilik niisugune üleandmise õigusline alus, mis on sihitud omandusõiguse ülekandele (§ 803); eriti kinnistus ei ole mõeldav ilma säärase aluseta. Siin tuleb aga tähele panna, et seadus (§ 803 ja 809) ei räägi mitte toimingust (*Rechtsgeschäft*, сдѣлка) kui üleandmise ehk kinnistuse alusest, vaid üldse õiguslikust alusest (*Rechtsgrund*, правовое основание), millest peab järeldama, et § 809 ja järgm. nimelt ka § 813) järele tuleb mõista kinnistuse õigusallustena mitte ainult toiminguid, vaid ka teisi seadusest et-

tenähtud omandusõiguse varamise viise. Pärimise suhtes on see ette nähtud Ts. kp. s. k 2023-as, mis juhatab otsekohe Eraseaduse § 810 ja 813 juurde, nõudes pärandusse kuuluva kinnisvara sissekannet kinnistusraamatutesse pärija nimele (§ 810) ja ähvardades vastasel korral § 813-das ettenähtud tagajärgedega, s. o. pärija mitte omanikuks tunnistamisega. Ainult kui silmas pidada, et mitte ükski toiming, vaid ka muud varamise-abinõud, nimelt kohtuotsuse ja seaduse alusel tekkinud vahekorrad annavad omandusõigust alles nende sissekande läbi kinnistusraamatutesse, on arusaadav ja täideviidav Eraseaduse § 810, milles nõutakse, et kinnistusraamatutesse peab (muss) kantama mitte ainult iga võõrandus (Veräußerung, отчуждение — nähtavasti toimingu mõttes), vaid ülepea iga muutus omaniku isiku suhtes, välja arvatud ainult pärimisõigus Kura maal iseäralise seaduse määruse põhjal (§ 2736), mis pärast sissekande vajadust toonitatakse eriti Liivimaa kohta. Säärasel tõlgitsemisel on arusaadav ka § 812-ne kategooriline ettekirjutus, et kinnistu omanikuks loetakse ainult kinnistatud omanikku kuna vastasel korral seletamata vastolu tekiks § 812 ja 3004 vahel. Viimane paragrahv ja iseäranis tema märkus 2 puudutab järjelikult küll muid asiõigusi, peale omandusõiguse ja kaotas suurema osa oma tähendusest 1889 a. 9. juuli seaduse ilmunisega, mille § 1-ses ära muudeti vaikivad mittekinnistatud hüpoteegid. (vt. ka F. G. von Bunge, Das Liv-u. Estländische Privatrecht, I. lhk. 249). —

Üksikutest seadusel põhjenevatest omandusõiguse varamise viisidest on vähese tähtsusega peremeheta kinnistute omandamine valdamise teel, sest et seda kultuurriikides harukorral tohiks juhtuda; uue omaniku juriidiline va-

hekord selgitatakse siin muidugi kohtuotsuse läbi ja omandusõigus rajatakse selle otsuse kinnistusega (vt. ka Erdmann, II. lhk. 152).

Pärimise teel kinnisvara omandamisest oli eespool kõne; sellele oleks juurde lisada, et mitte ainult Liivimaal Eraseaduse § 810 põhjal, vaid ka Eestimaal kinnistus omandusõiguse üleminekuks hädatarvilik on, nagu see prof. Erdmanni arvamise järele Eraseaduse § 2735 tähendatud allikast järgneb (vt. System III 279 lhk. 423). — Vene Ts. S. R. eelnõu (III k. lhk. 357) eitab põhimõttelikult pärimise teel omandatud kinnisvara kinnistuse vajadust, seletades oma põhistes § 96 juurde muu seas, et tunnistades võimalust varada vallasvara viibimata peale pärandaja surma, kinnisvara aga alles pärastpoole, kinnistuse momendist peale, peaks rikkuma pärimise mõistet kui üldpärimist (Universalsuccession, совокупность правъ унаследовано); seda vaadet loeb põhjendatuks ka prof. Freytag-Loringhoven (Mat. право воч. устара, II, lhk. 99).

Balti Eraseadus mõistab pärimise all samuti üldpärimist (§ 1693), kuid kinnistuse nõuet ei või Eraseaduse järele üldpärimise mõiste rikkumiseks pidada, sest pärija astub päranduse õigustesse tahteavaldusega, pärandust vastu võtta (§ 2639, vt. ka Erdmann, III lhk. 422); sellega on põhimõtteliselt kogu pärandus tema kätte läinud, kuigi kinnisvara suhtes tema õigust kuni kinnistuseni tuleb lugeda isiklikuks; pärastine kinnistus ja sellega seotud omandusõiguse varamine on juba enne vastuvõtetud pärandusvara tegelik korraldamine. Tegelikus elus tohiks pärimise korral vähe raskusi ja kuritarvitusi sündida; kuni kinnistuseni võib kinnisvara suhtes asiõiguslisi korraldusi teha kitsastes seadusest määratud piirides ainult pä-

randustombu hoolekandja vaeslastekohtu loaga, milles niihästi pärija kui kolmandate isikute huvid küllaldast kaitset leiavad. —

Kõige suuremaid raskusi teeb B. E. S. § 812 käsitlemine igamise (usucapio) seisukohalt. Igamise läbi varatakse asi omanduseks (§ 819); vastu endise omaniku tahtmist lõpeb tema omandusõigus sel korral, kui teine isik asja omandab igamise läbi (§ 868 p. 2); lõpuks määrab § 855, et kes on vallanud kinnistusraamatutes mitte tema nimel seisva kinnistu seadusest määratud aja jooksul ja tingimustel, seda tunnistatakse selle kinnistu omandajaks igamise läbi, ning ta on nii õigustatud kui kohustatud nõudma oma õiguse sissekandmist kinnistusraamatutesse. Kõigest sellest võib arvamisele tulla, et igamise läbi varatud õigus ei tarvitse oma asiõiguslikeks olemasoluks kinnistust, nõnda et kinnisvara omanikuks igamise tingimuste täidesaatmise momendist peale tuleks arvata igajat (usucapiens) ja mitte enam kinnistatud isikut, kelle korraldused kolmandate isikute heaks järjekult tühised oleksid. Prof. Erdmann (System, II lhk. 180) võtabki selle seisukoha õigeks tähendades, et kuigi kahtlused tekivad, ometi § 855 otsekohene tekst liiga kategoorilist omandusõiguse varamise määrust sisaldab ja sellepärast ei võimalda küsimuse lahendust vastupidises mõttes, olgugi et säärase lahenduse tagajärjel kinnistusraamatute tähendus ja väärtus tuntavalt kannatab.

Hoopis vastupidisel ja omapärasel seisukohal on prof. Freytag-Loringhoven (Seletus Senati tsiv. jaosk. kass. ots. juurde 1914. a. nr. 32 all, «Вѣстникъ Права» 1915. a. lisa «Архивъ судебной практики и законодательства» väites, et Balti Eraseaduse järele omandusõiguse varamine igamise läbi on

võimatu kinnistatud omaniku ja kinnistusraamatute vastu, nõnda et igamise aja jooks võib algada alles selle järele, kui kinnisvara on sisse kantud igaja nimele ja igamise läbi omandada võidakse ainult igaja nimele kantud kinnistut (teoorias n. n. Tabularersitzung; Saksa B. G. B. § 900). Oma vaadet põhjendab prof. Freytag-Loringhoven sellega, et Eraseaduse § 830 p. 2 tiitlitena ülesloetud toimingud ei või olla tiitliteks ilma asja üleandmata ehk kinnisvara igamise korral ilma raamatutesse kandmata. Sissekanne on hädatarvilik omandusõiguse üleminekuks; ilma selleta puudub igajal põhjus ennast omanikuks lugeda, s. t. puudub § 840 ettenähtud hea usk. Sissekande kui tiitli hädatarvilikkuse tõenduseks tsiteerib prof. Freytag-Loringhoven § 830 p. 2 allikat (Eestimaa rüütli- ja maaõigus 1650. a. IV raamat, 21 tiitel, § 2); siin tarvitatakse sõna „bekommen“, mis iseeneest ei sisalda üleandmise ehk traditio mõistet, tähendades ka varamist, Erwerbung; osutatud allikas kõlab järgmiselt: „Es wird aber zu einer jeden Präscription oder Verjährung erfordert, daß derjenige, der sich darin gründet, ein beweg- und unbeweglich Gut mit gutem Glauben und Titul, oder unsträflicher Ankunft als durch Kauf, Tausch, Verehrung und dergleichen bekommen habe...“ Enam-vähem kinnitust leiab see vaade mainitud rüütli- ja maaõiguse allikas, millena tähendatakse § 1 J De usuc. et longi temp. pos. (II, 6), mis kõlab „... qui ... rem emerit vel ex donatione aliave qua justa causa accepereit...“, kus räägitakse juba vastuvõtmisest (accipere), mis võib tähendada teataval korral accipere traditam rem (nagu e 5 D. XLV, 3). Olenemata aga neist allikatest peab tõsitama, et prof. Freytag-Loringhoveni vaade on otsekohesest

vastolus Eraseaduse § 855 teksti täpisele mõttega, mille järele omandusõiguse varamine igamise läbi on ette nähtud just niisuguse kinnisvara kohta, mis igaja nimele mitte ei ole sisse kantud. Ka kohtute praktika on siin vastupidisel seisukohal, tunnistades igamise tiitliks ka suusõnalist, s. t. sissekandmatu ostu-müügi lepingut (vt. Zwingmann VII nr. 1260; Vene Sen. resol. 23/X. 1909. a. Pommeri asjas, Bukovsky, I, lhk. 356).

Endise Vene kohtute praktika küsimuses, kuidas peab vaatama igaja kinnistamata õiguse peale, on kõikuv. Senat (vt. Bukovsky, I lhk. 348, resolutsioon Ruusmanni asjas) tunnistab maksvaks igaja kohta § 813 ja seletab, et tema kuni kinnistuseni peab maksvaks tunnistama kõiki kinnistatud omaniku korraldusi; ühtlasi aga tähendab Senat, et viimane oma omandusõiguse juba tegelikult on kaotanud. See põhistus on loogilises vastolus temale aluseks pandud § 813 mõttega, missugune paragrahv, ühenduses § 812, tunnistab kinnistatud omaniku tegevust sel põhjal, et omandusõigus temalt uuele varajale veel mitte üle ei ole läinud, järjekult tema veel omanikuna õigustub juriidiliselt maksvaid korraldusi tegema; Senati seisukohalt ei ole aga kinnistatud omanik mitte enam omanik, järjekult ei tohiks ka § 813 tema tegevuse maksvuse aluseks olla. — Vastupidisel seisukohal on end. Peterburi Kohtupalat oma otsuses 1894. a. Range asjas (vt. Bukovsky I, lhk. 363), tunnistades igajat omanikuks ka enne kinnistust ja järjekindlalt kui asiõigustatud isikut mitte kohustatuks kinnistatud omaniku tegevuse eest.

Minu arvates tuleks raskuste kõrvalduseks igamise korral järgmistest eeldustest välja minna. Eraseaduse § 810 põhjal peab kinnistusraamatu-

tesse sisse kantama iga muutus omaniku isiku suhtes. Seda üldmäärust kordab igamise suhtes eriti § 855, milles seletatakse, et igaja on niihästi õigustatud kui ka kohustatud oma õiguse (Besitztitel, приобрѣтение) kinnistusraamatutesse kandma. Ei ole põhjust oletada, et selle kohustuse mitte-täitmise korral ainult igajal mingit kahju ei ole karta ja üksi toimingu põhjal varaja suhtes maksvad on § 812 ja 813 määrused; kuna nimelt mõlemate kohta eeldus üks ja sama on (tingimata kinnistuse kohustus), peab ka järeldus sama olema: kes ei kinnista, ei saa omanikuks, ei tohi omanikuna kinnistu kohta korraldusi teha ning peab kinnistatud omaniku korraldusi tunnustama (B. E. S. § 812, 813).

See seisukoht leiab kinnitust veel järgmistes üksikasjalistes kaalutlustes:

1) § 855 juhatab kinnistuse suhtes otsekohe § 809 ja tema allikate juurde (vt. allmärkus „c“); see seaduseparagrahv määrab aga, et kinnistu varaja saab omanikuks varamise aine kinnistusraamatutesse kandmisega, järjekult seatakse igaja hariliku varaja seisukohale, tunnustades tema omandusõigust kinnistuse momendist.

2) Sama § 855 kinnitab küll, et igaja omandusõiguse on saanud, kuid siinsamas nimetab ta viimase varamist „Besitztitel'iks“, mille all prof. Erdmanni õige seletuse järele (vt. System, II, lhk. 180) kinnistuse alust (Eintragungstitel, основание приобрѣтения права собственности) peab mõistma. Venekeelses tekstis nimetatakse igaja varamist „приобрѣтение“; selle sõnaga tähendatud õigustest on kõne § 813, kui isiklikkudest õigustest, mille põhjal alles omandusõigust võidakse nõuda. Kõik see kinnitab omakorda p. 1 väljendatud mõtet. — Peab tähendama, et säärane kinnistusraamatute tähtsust laiendav raskuste lahendus kitsendab

minimaalselt igaja õigusi, sest tema võib järgmisel päeval pärast igamisaja lõppu oma õiguse kindlustust sellekohase märkuse sissekandmisega (Ts. kp. s. § 1806 p. 5) niihästi end omaniku kui ka kolmandate isikute vastu saavutada; jätab ta selle tegemata ja kannab selle tagajärjel kahju, siis on ta ise süüdi. — Kõige selle peale vaatamata peab aga tunnistama, et eelseisev küsimus seisab vaidluse ja kahtluse all, mispärast oleks soovitav tema lõplik lahendus seadusandlikul teel.

Lühidalt kõike eelseisvat kokku võttes tuleb väita, et puudulikul alusel seisev kinnistus on iseenesest maksev, võimaldab aga tülitõstmist toimingu osaliste vahel ja pahausuliste kolmandate isikute vastu; kinnistamata kohtuotsus, samuti kinnistu enam-pakkumise teel müümine, ei muuda viimase kinnistusseisukorda (omandusõiguse ülist) enne kinnistust, ja lõpuks, seaduse põhjal sündiv omanduse varamine saab asiloiguse iseloomu kinnistamise läbi, — nõnda et on maksev kõigil neil kordadel B. E. S. § 812.

J. Arro.

Kohtuministeeriumi kavatsused kohtute lähendamiseks rahvale.

Kohtuministeeriumi eelarve harutamise puhul avaldas Riigikogu 29. juulil s. a. soovi, et viibimata samme astutaks rahvale kohtute kättesaadavamaks tegemiseks ja nende tegevuse kiirendamiseks.

Ajakirjanduses ilmunud teadete järele kavatses Kohtuministeerium selle sooviavalduse teostamiseks muu seas rahukohtunikude ja kohtuuriiate arvu tunduvalt suurendada, neid rahva sekka laiali paigutades, samuti ka rahukoh-tuid üldkohtuasutustest eraldada.

Viimast kavatsust võib, kui ajutist abinõu kuni uute protsessuaalseaduste väljatöötamiseni, aina tervitada, sest praegune kord, kus Rahukogud ühtlasi I astme kui ka teistuskohtu funktsioone täidavad, annab, nii kui tegelik elu näitab, väga soovimata tagajärgi. Need avalduvad väliselt asjade aeglases liikumises, sisemiselt aga, nii kui kohtuminister tõendab, puudulikus õigusemõistmises.

Kui Riigikohtu esimees selle kavatsusega nõus ei ole ja teoreetilise vastuväitena kohtute ühtlustamise põhimõtte ette toob, siis ei näi see vastuväide õige olevat. Kohtute ühtlustamine oleks väga soovitav, kuid ühe ja sama kohtuasutuse kätte kahe kohtuastme funktsioonide koondamine ei vii ühtlustuse põhimõtte teostamisele samugi lähemale. Senikaua kui meil edasi kestab asjade liigitamine täiesti juhusliste tunnuste varal (mis isegi liigitamisel objekti väärtuse järele kõikuva rahakursi juures õigusemõistmise seisukohast soovimata nähtusi ellu kutsub), senikaua kui meil põhjalikult ei ole muudetud protsessuaalseadused, ei anna mõne üksiku rattakese funktsioonide teise peale veeretamine keerulises vene ajast päritud kohtu mehhanismis soovitavaid tagajärgi, vaid tekitab ainult segadusi. Loogilisem oleks kohtute ühtlustamise põhimõtte teostamiseks muudatusi luua selles sihis, et rahukohtunikud, ka endise Ringkonnakohtu funktsioone täidaksid, kuna Rahukogud puht teistuskohutena end. Kohtupalati aset täidaksid. See oleks peaaegu kokkukõlas olnud F. Karlsoni poolt soovitatud kavaga („Õigus“ nr. 3), kuid oleks põhjalikku protsessuaalseaduste ümbertöötamist nõudnud.

Mis puutub Kohtuministeeriumi kavatsusesse, rahukohtunikude ja kohtu-urijate arvu suurendada ja neid rahva sekka laiale paigutada,

siis võib ka seda kavatsust aina ter-
vitada. Karta on aga, et viletsad
palgaolud ja vilunud juristide puudus
selle teostamisele suuri raskusi ette
veeretavad. Isegi praeguse vähese
kohtunikkude arvu juures seisavad
kohad sagedasti tühjad ja paremate
juristide üleminek advokatuuri rida-
desse kestab järjekindlalt edasi. Wahe
honoraaride ja kohtunikkude palkade
vahel on ikkagi määratu ja ka kõige
puhtam idealism ei või sundida ennast
õigusemõistmise huvile ohverdama, kui
palka ülespidamiseks ei jaktu.

Kuid siinjuures peab tähendama,
et kuigi Kohtuministeriumil korda
läheks oma kavatsust teostada, palga-
olusid parandada ja leida tarvilikku
arvu häid juriste, keda rahva sekka
laiale võiks paigutada, ei teeks see
kohut ikkagi rahvale täiesti kättesaa-
davaks, vaid et selleks veel midagi
muud vaja on, mis ministeriumi ka-
vatsustest nähtavasti on välja jäänud.

Kodanikul ei ole sellest vähematki
kasu, kui tal kohtunik lähedal asub,
kellele lubatud ei ole igapäevases elus
kõige sagedamini ettetulevaid asju
harutada, mille tõttu õiguseotsimiseks
endist viisi sadade verstade taha tuleb
sõita.

Kuna enne kõik talurahva (seega
90% praegustest Eesti kodanikke-
dest) päranduseõigustesse kinnitamise
asjad nii vallas- kui ka kinnis-
vara peale igasuguses väärtuses
vallakohtutele allusid, kus need hari-
likult kuu-poolteise jooksul lõplikult
otsustati, ilma et pärijatel mingisugu-
seid kulusid oleks kanda tulnud, on
nüüd vaja ka kõige väiksema popsi-
koha peale pärimisõigustesse kinnita-
mise pärast üldkohtuasutuste poole
pöörata, kus ilma advokaadi abita vae-
valt võimalik on midagi korda saata.
Rahukohtunik võib pärimisõigustesse
kinnitada ainult kuni 50.000 marga

väärtuses vallasvara peale, nii et sel
korral, kui pärandajal paar hobust
järele on jäänud, jällegi teekond linna
poole ette tuleb võtta. Rahukogud
on säherduste väikeste ja sisu poolest
ülilihtsate asjade suure arvuga koor-
matud, asjade otsustamine venib aast-
tate viisi. Rääkimata kuludest, mida
asjaosalised sõitude, õigusteaduslike abi
peale peavad tegema, kannatab ka
riik kahju, kes päranduse lõivu alles
paari aasta pärast kätte saab, kus raha-
kurs harilikult kümme korda odavam.

Siia on tingimata vaja parandust
tuua. Vallakohtu ärakaotamine ei te-
kitanud ometi mitte vajadust tähtsa-
mat osa tema funktsioonidest endise
Ringkonnakohtu peale panna. Kui
isegi Vallakohus, kus juristid täiesti
puudusid ja kõige suurem seaduse-
tundja vallakirjutaja oli, päranduse-
õigustesse kinnitamise asja vormilise
kõllega väga rahuloldvalt valmis sai,
kuna sisuliselt nende otsustamine ras-
kusi ei tekitanud, siis ei oleks kuidagi
karta olnud, et juristidest rahukohtu-
nikud säärase asjade otsustamiseks
mitte ei kõlba. Päranduseasjade
toimetus oleks vaja ilma eran-
dita rahukohtunikkude peale
panna.

Kuid samuti oleks vaja suurendada
rahukohtunikkude alluvust ka tsiviil-
asjades. Tegelikult on see praegu
väiksem, kui 1864. aasta kohtusea-
duste järele, olgugi et seda sagedasti
on muudetud. Muutmised ei ole aga
margakursi langemisega ja elukalliduse
tõusuga kunagi sammu suutnud pi-
dada. Kuni 28. juulini s. a. oli rahu-
kohtunikkude alluvus äärmiselt väike
(10.000 mk.), nii et tubli ülikonna
pärast tekkinud vaidlus, mille enne
isegi Vallakohus ära õiendas, üldkohtu-
asutustele allus ja selle pärast vaja
oli keeruline ja kauakestev protsess
ette võtta. Kuid ka nüüd, kus allu-

vuse summa 50.000 mk. peale tõsteti, ei ole see elukallidusega veel kokkukõlas. Isegi ametliku kullakursiga võrreldes teeksid endised 500 kuldrubla á 140 mk. 70.000 mk. välja. Määratu enamused protsessidest ei teki aga mitte rahalistest nõudmistest, vaid varanduslistest. Väärtuste hind on aga mitmevõrra rohkem kerkinud, kuna kulla ostujõud sõjaeelsega võrreldes meilgi tunduvalt on langenud. Kui võrrelda tähtsamate tarbeainete hindu sõja-eelsetega, siis on meie marga väärtus ehk ostujõud siseturul — nii kui seda põllumeesterühma liige Arro Riigikogus väga õieti tähendas — $\frac{1}{5}$ kuldkopikat (1 kopikas = 5 marka). Seega peaksid Rahukohtunikkudele alluma, et endist vahekorda alles hoida, nõudmised kuni 250.000 margani. Praegune alluvus on seega ainult $\frac{1}{5}$ endisest ja iga endisel ajal võrdlemisi väikese varanduse nõudmisega (näit. paari hobuse pärast) tuleks ikkagi üldkohtu poole pöörata.

Seesugune ebaloomuline seisukord, mis juba 1919. a. saadik kestab, on palju soovimata nähtusi ellu kutsunud. Mitmeid on üldkohtutes asjade ajamisega ühenduses olevad raskused otse sundinud loobuma oma õigustele kohutliku kaitse otsimisest. Need, kes rahaliste nõudmistega esinevad, on pikalise asjaajamise ja protsessi vältusel sündinud rahakursilangemise tõttu määratumaid kahjusid kannatanud jne. Samuti kui üldkohtud on ka advokaadid asjade rohkusega koormatud, sest et keeruline protsessuaalkord võimatuks teeb kodanikkudel endil oma asju läbi viia. Sellega on osalt seletatav ka kohtunikkude üleminek advokatuuri.

Täiesti arusaamata põhjustel ei taha Kohtuministeerium siin mingit parandust ette võtta. Nende ridade kirjutaja esitas Riigikogu üldkomisjo-

nile seaduse-eelnõu, mille järele meil 1912. a. 15. juuni seadus täies ulatuses maksuma oleks tulnud panna. Seesugusel korral oleks allunud rahukohtutele nõudeasjad nii kinnis- kui ka vallasvara peale kuni 1000 kuldrublani, mis praeguse kursi peale ümberarvatult umbes 150.000 mk. välja oleks teinud. Vastavalt oleks suurenenud ka kriminaalasjade alluvus. Kohtuministeeriumi esindaja võttis aga seesuguse eelnõu kohta täiesti eitava seisukoha, põhjendades ennast sellega, et rahukohtunikkude võimupiiride suurendamine ei olevat Kohtuministeeriumi arvates mitte soovitav. Üksikasjaliselt seda seisukohta ei põhjendatud ja olekski raske säherduse seisukoha põhjendamiseks midagi ette tuua.

Isegi bürokraatlik Vene Kohtuministeerium, samuti mitmesugused komisjonid ja Riiginõukogu, olid otse vastupidisel arvamusel. Neis ei tekitanud Rahukohtute alluvuse suurendamise küsimus vaidlusi ja ühel häälel otsustati see jaatavalt. Peamotiivid olid järgmised: Rahukohtute alluvuse kavatsitava suurendamise lähem ülesanne on püüd, kohut kättesaadavamaks teha rahva määratule enamusele, kes peaaegselt küllades elab ja ennast põlluharimisest elatab. Selleaegne (praegusest Eestis valitsevast — alluvuse suhtes igatahes laialisema ulatusega) kohalise kohtu korraldus ei vasta rahvale kohtu kättesaadavuse nõudele, sest et tema võimupiir ülearu kitsastesse raamidesse on surutud, mis kohalike elanikke sunnib asjades, mille väärtus üle 500 rubla ulatub, üldkohtuasutuste poole pöörama. Tunnistati tarvilikuks alluvust suurendada vähemalt 1000 rublani (esialgne kavatsus 2000 rbl.) ja laiendada seda ka kinnisvara peale, sest iseäranis rohkesti tekib sääraseid asju maal elava rahva hulgas, s. o. niisuguses

elanikkudekihis, mille jaoks sundus, kohtu kaitset otsida tema elukohast kaugel asuvalt asutuselt, seotud oleks niisuguste raskustega, mis väiksemates asjades sunniksid täiesti keelduma kohtulikku kaitset otsimast. Rahukohtute alluvusest teatud nõudeasjade liikide eraldamine, mis ei põhjene nõude objekti hinnast, tunnistatakse juba puht-teoreetilistel kaalumistel soovimatuks. Kuid ka puhtpraktilisest seisukohast välja minnes ei ole praegune liigitamiseviis õige. Kinnisvarasid võib juba nende loomu poolest, sest et nad rahukohtuniku piirkonnas, tema asukoha läheduses seisavad, viimane ilma suuremate raskusteta üle vaadata, mõõta ja piirid selgitada. Ka ei sünnitaks haritud ehk vähemalt praktilise ettevalmistusega juristidele, kellest kavatsetud on rahukohtunikke ametisse seada, vähemaidki raskusi kinnisvarade kohta käivate nõudmiste dokumentaalsete aluste kohta selgusele jõuda, seda enam, et enam kui poolesaja aasta jooksul, mis 1864. a. Kohtuasut. seaduste maksmapanemist möödunud, notariaat tunduvalt on täienenud.

Riiginõukogu erikomisjon esitas Rahukohtute alluvuse suurendamise põhjendamiseks oma poolt muu seas veel järgmised motiivid: Kohalise kohtu uuendamise aluseks võetud kohtu kättesaadavaks tegemise mõtte teostamiseks on tingimata vaja kohtute tegevust detsentraliseerida, osa asjadest, mis elanikkude igapäevaseid huvisid puudutavad, Ringkonnakohtute toimealalt rahukohtutele üle anda. Paistab iseäranis silma Ringkonnakohtute ülearune koormamine nii siviil- kui ka kriminaal-asjadega, mille tõttu „kiire“ kohtu ideaal nende jaoks kättesaamatuks on muutunud. Üldkohtuasutustes asjade ajamisega seotud kulud on

mõnikord suuremad kui nõude väärtus. Mõnikord on kasulikum asja mitte sugugi alustada ehk alustatud asja ajamine käsilt jätta, kui et seda Ringkonnakohtus ajada. Peale selle ei või praeguste kohtute kättesaadavuse hindamisel silmistlasta seda muutust, mis kohtuasutuste sead. maksmapanemise ajast saadik elanikkude majanduslikes olukorras on sündinud. Rahva majandusline tegevus on tunduvalt suurenenud ja keerulisemaks muutunud; kaubandus on laienenud, on tekkinud uued tööstusharud; põllumajandus on läinud naturaalamtelt rahalisele; kõige sellega ühenduses on riigis liikuva raha hulk mitmevõrra suurenenud ja ühes sellega ta väärtus langenud, mis avaldub tunduvas, möödaläinud aastasaja kuuekümnendate aastatega võrreldes, kõikide tähtsamate tarbeainete hindade tõusus. Viimane asjaolu ei või omakorda mõju avaldamata jätta selle piiri majandusline tähenduse kohta, mis kohtuasut. sead. järele üld- ja rahukohtute alluvuse vahele on tõmmatud. Kui 40 a. tagasi (need motiivid on ette toodud ligi paarkümmend aastat tagasi) nõudeasjal üle 500 rubla võis suur varandusline väärtus olla, siis võib meie ajal samasugune huvi seotud olla ainult asjadega, mis oma summa poolest õige palju tähendatud 500-rublalisest piirist üle ulatuvad.

Juba siis, kahekümnenda aastasaja algusel, leiti, et Rahukohtutele alluvaks muuta nõudmisi nii vallas- kui ka kinnisvara kohta, millede väärtus üle 1000 kuldrubla ei ulatu, täiesti vastaks selleaegsete majanduslistele tingimustele.

Samasugusele otsusele jõudis omal ajal ka end. kohtuministri Muravjevi jubatusel töötav kohtuseaduste komis-

jon, kes omalt poolt tähendas, et ka enne 1864. a. kohtuseaduste maksmapanemist vahet ei tehtud alluvuse suhtes kinnis- ja vallasvarade vahel, kuna alles 1864. a. kohtuseadused säärase korra löid, mille maksvusel väikemaapidamisesse puutuvate nõuete alustamine iseäraliste kitsendustega ühenduses oli ja tõenduste järelevaatamine sadade verstade kaugusel kohtu asukohast sünnib. Kuid juba 2 aastat pärast tähendatud seaduste maksmapanemist pööras seadusandlik võim endise korra juurde tagasi Taga-Kaukasuse kohta. Ka Turkestanis, Siberis, Astrahani kub. allusid rahukohtunikudele nii vallas- kui ka kinnisvarade kohta käivad nõudmised.

Neil motiividel, mis selieaegsete paremate vene õigusteadlaste, samati ka rahvaesinduse poolt ette toodi, pandi maksuma põhjalikult ligi 10 aasta vältusel mitmesugustes erikomisjonides läbiharutatud 1912. a. 15. juuni seadus. Kahjuks ei saadud seda seadust aga täies ulatuses kogu riigis maksuma panna. Ka Baltimaa jäi sellest piirkonnast välja, kus seadus täies ulatuses maksuma pandi, ehk siin selle teostamiseks küll praktilisi raskusi ette ei oleks tulnud. Kaaluvamad selle vastu olid poliitilised põhjused, sest valitsus tahtis endale siin õiguse jätta kohtunikke ametisse määrata, kuna 1912. a. 15. juuni seaduse järele need valitavad olid.

Praegusel ajal ei oleks mingit takistust selleks, et kuni protsessuaalseaduste täieliku ümbertöötamiseni 1912. a. 15. juuni seadus täies ulatuses maksuma pandaks. Mingisuguseid arusaamatusi ega segadusi ei võiks see sünnitada, kui meil siviil- ja kriminaal-kohtupidamise seadused maksuma pandaks selles redaktsioonis, mis kohtuasut. sead. § 1 esimese märkuse p. 1-ses tähendatud piirkon-

nas tarvitusel oli. Sead. Kogu XVI k. I osa (1914. a. väljaanne) sisaldab paralleelselt kaks redaktsiooni, nii et siin Kohtuministeeriumil vaja ei oleks ka laialisema ulatusega eeltöösid teha, mis vast jõudude puudusel asja pikale võiks venitada.

Ei oleks midagi loomulikumat, kui et meil Vallakohtute, kui seisusliste kohtute, ärakaotamisega ühtlasi Rahukohtuse alluvust suurendataks 1912. a. 15. juuni seaduse piirides. Tegelik elu on näidanud, kui palju kodanikud nende kitsaste piiride all kannatavad, mis maksvad protsessuaalseadused rahukohtute tegevusele on ette tõmmanud. Kui Kohtuministeerium tõsiselt kavatseb Riigikogu poolt vastuvõetud sooviavaldust rahvale kohtute lähendamise suhtes täita, siis ei pääse ta muu seas mööda ka Rahukohtute alluvuse suurendamisest 1912. a. 15. juuni seaduse maksmapanemisega. Soovitav oleks, et seda võimalikult pea tehtaks, seda enam, et see riigilt mingisuguseid kulusid ei nõua, küll aga riigi sissetulekuid kohtumaksudest sissetulevate summade suurenemisega rohkendaks.

A. Jõeäär.

Missugusel määral kohtunik- kude arvu suurendada?

Kohtuministeeriumi 1921. a. eelarve harutamisel avaldas Riigikogu soovi, et Kohtuministeerium viibimata astuks samme kohtu rahvale kättesaadavaks tegemiseks. Asudes selle soovi täitmisele kavatseb Kohtuministeerium suurendada rahukohtunikude, kohtu-uurijate ja prokuröri abide arvu. Nimelt: tõsta rahukohtunikude arvu 47 pealt 80-ne peale, kohtu-uurijaid 36 pealt 63-e peale, prokuröri abide arvu suurendada sellel määral, et iga kahe uurija peale tuleks üks proku-

rõri abi. Kohtunikkuude arvu suurendamise korral tuleks iga 15.000 elaniku kohta üks rahukohtunik ja 20.000 elaniku peale kohtu-uuriija (vaata „Tallinna Teataja“ nr. 215, 17. sept. s. a.).

On tõsi: meil valitseb kohtunikkuude puudus. Ametisolijad teevad tööd üle jõu. Kannatab põhjalikkus. Kasvab lõpetamata asjade arv.

Oli lõpetamata asju üle riigi:

	1. jaan. 1920.	1. jaan. 1921.	1. okt. 1921.
Rahukohtunikkuudel	4663	4491	9381
Rahukogudel, kui II astme k.	716	1045	1357
Rahukogudel kui I astme k.	1309	2662	4528
Kohtu-uuriijatel	4675	5310	4147

Silmitsedes seda tabelit, näeme, et lõpetamata asjade hulk on järjekindlalt kasvanud. Väljavõtte üleüldisest nähtusest on ainult kohtu-uuriijate tegevus viimasel kahel aasta veerandil. Siin näeme lõpetamata asjade arvu vähenemist. Et mitte aktide virna ära uppuda, on tarvis uusi jõude. Aga missugusel määral?

Suurendada niisugusel määral ja säärases tempos, nagu seda kavatses teha Riigikogu pealekäimisel Kohtuministerium, on kohtule hädaohtlik. Põhiseaduse § 70 põhjal nimetab kohtunikke ametisse Riigikohus. Sama

seaduse § 71 järele on kohtunik eluaegne. Teda kohalt tagandada võib ainult kohus. Mingisuguseid ajutisi kohtunikke või kohusetäitjaid kohtunikke Riigikohus seaduse järele nimetada ei või. Niikaua kui põhiseadus pole muudetud ei saa ka Riigikogu seadust välja anda (põhiseaduse § 86), mis lubaks ajutisi kohtunikke nimetada. Riigikohtu poolt nimetatud kohtunik on eluaegne. Suur võim on meie kohtunikul, vastutusrikas tema amet. Sellepärast peab Riigikohus uusi kohtunikke kõige suurema ettevaatusega nimetama. Nimetada on kerge, nõrgast kohtunikust aga raske lahti saada, kui ta ametis lohakust ei näita ega oma ülespidamisega distsiplinaar-korra harutust ei põhjusta (K. A. S. §§ 270—296).

Ratsionaalse kohtu reformi aluseks on hea kohtunikkuude koosseis. Healt kohtunikult peab nõudma: 1) kõrgeimat juriidilist haridust, 2) kõrget moraalselt tasapinda ja vastavat iseloomu, 3) tehnilist vilumust. Ei ole neid, ei maksa põhjalikumate kohtu uuenduste peale mõelda.

Kuidas on lugu meil? Meie ei taha ütelda halba meie kohtunikkuudest. Võrreldes teiste ametiasutustega seisab kohtu koosseis meil moraalselt kõrgemal kui mujal. Neid nõudeid, mis eespool nimetasime, ei täida ta siiski. Ei ole tal tarvilist eelharidust ega tarvilist tehnilist vilumust. Praegu on meil töötamas 41 jaoskonna-rahukohtunikku ja 36 kohtu-uuriijat, neist 3 tähtsamate asjade tarvis.

Rahukohtunikkuude hulgest on: juriidiline haridus . . . 12 ehk 29,3% õigust. ülikoolis õppinud 1 „ 2,4% keskkooli haridus . . . 2 „ 4,8% linnakooli (kõrgema algkooli) ehk vastav haridus 22 „ 53,7% kodune 4 „ 9,7%

Kohtu-uurijate hulgast on:

juriidiline haridus	21	ehk	58,3 %
ajaloo-keelet. lõpetanud	1	"	2,8 %
õigusteadust ülikoolis			
õppinud	7	"	19,4 %
ajaloo-keeleteadust õp-			
pinud	1	"	2,8 %
linnakooli (kõrgema alg-			
kooli) ehk vastava			
haridusega	5	"	14 %
kodune	1	"	2,8 %

Ümmarguselt võetud on rahukohtunikkude hulgast: juriidilise haridusega 30%, ilma selleta 70%; kohtu-uurijate hulgast: juriidilise haridusega — 77%, ilma selleta 23%. Peale selle puudub ju enamal jaol juriidilise haridusega isikutel tarviline tehniline ettevalmistus. Lugesime ju juriidilise hariduse osaliste hulka ka neid, kes ülikoolis õigusteadust on õppinud, osakonda aga mitte pole lõpetanud. Ei või ütelda, et kohtu koosseis hariduseliselt just kõrgel seisaks. On tarvis tähele panna, et rahukohtunikkudest tervelt 63% on linnakooli ja koduse haridusega.

Mis järgneb, kui Kohtuministerium on sunnitud oma kava tuleval aastal teostama? Läheb tarvis 39 uut rahukohtunikku, 27 kohtu-uurijat, kümme-kond prokurööri abi. Kust võtta neid mehi? Juriidilise haridusega ei ole neid saada. Siiamaani on veel selle poolest hea, et praeguste rahukohtunikkude hulgast on koguke endisi ülemtalurahva-kohtunikke ja Rahukogu sekretäre, kellel küll puudub juriidiline haridus, kellel on aga omandatud tehniline vilumus. Need on aga kõik juba kohtadel. Järg on kohtu kantseleijõudude käes. Rahukohtunikkude sekretärid hakkavad kandideerima kohtunikkude kohtadele. Riigikohus on seatud raskesse seisukorda. Uute koosseisude järele on rahukohtunikkude

arv suurendatud. Rahukogud tarvitavad oma ettepaneku õigust ja Riigikohus on tahtes või tahtmata sunnitud järele andma ja nõrku kohtunikke määrama. Me teame, et Kohtuministerium juriidilise hariduse nõudmise mõttes on väga nõudlik, aga teostades oma kavatsust ei saa midagi parata, kui kohtunikkude read täidetakse soovimata elemendiga. Seda pahet ei saa pärast parandada, sest kohtunik on ju eluaegne. On olukord kujunenud sääraseks, mis tuleb siis välja kohtu reformidest. Sammub ju teooria ja praksis sinnapoole, et kohtuniku tegevusele anda võimalikult laiad tegevuspiirid. Võrdleme kavatsetatavat uut Nuhtlusseadustikku Vana Nuhtlusseadustikuga. Kas võib nõrga ettevalmistusega kohtunikule anda säherdust suurt võimu. Väga kahtlane. Kuigi me usume, et meil tegemist on kõige hoolikamate ja ausamate ametnikkudega, ei saa nad ometi kõige oma parema tahtmise juures tarviliselt endi kohust täita. Puudub intelligents ja professionaalne ettevalmistus. Väikese haridusega kohtunik võib aja jooksul omandada küll tehnilised võtted, ei suuda aga omandada tarvilist sügavat intelligentsi. Seesugune inimene võib püsivuse teel saada korralikuks käsitööliseks, mitte aga kunstnikuks oma kutses.

Missugune on väljapääse-tee kujunenud olukorrast? Meie arvamise järele ei peaks kohtunikkude arvu suurendamisega mitte nii ruttama. Peaks väha kannatama. Nii kui nii töötab kohus praegusteski tingimustes paremini teistest asutustest. Tartu Ülikooli õigusteaduskonna õigusteadusejaoskonnas õpib praegu 475 juristi. Juba tuleval kevadel saadab teaduskond mõnikümme lõpetajat välja. Mida aasta edasi, seda rõhkem. Kahekolme aasta pärast on meil juriidilise

haridusega mehi küllalt. Rutatakse praegu aga nõrkade jõudude nimetamisega, kuhu paneme siis pärast ülikooli lõpetajad? Kujuneb võimatu seisukord.

Kuni 1. oktoobrini s. a. on rahu-kohtunikkudele antud 49.876 asja. Arvesse võttes asjade arvu tõusmist viimasel aasta veerandil võib arvata, et aasta lõpuks rahukohtunikkudele antakse 72.000 asja. Arvame sinna juurde 4491 asja, mis olid 1. jaanuaril 1921. a. harutamata, siis tuleks käesoleval aastal rahukohtunikkudel kokku harutada 76.491 asja. Neist suudetakse lõpetada 57.402 asja. Keskmiselt on 1. oktoobrini iga rahu-kohtunik lõpetanud 1146 asja. Aasta lõpuks lõpetab ta 1428 asja. (1920. a. lõpetas rahukohtunik keskmiselt 1244 asja. Käesoleval aastal on töövilkus ligi 15% kasvanud). Lõpetamata jääb 1. jaanuariks 1922. a. 19.089 asja. (1. oktoobriks on faktiliselt lõpetamata asju aruannete järele 9381). Selle ülejäägi likvideerimiseks oleks 1922. aastal tarvis nimetada 14 uut rahu-kohtunikkudele.

Kuni 1. oktoobrini on kohtu-uurijatele sisse tulnud 7992 asja. Neist umbes 13% vangistuslist. Aasta lõpuni võib loota toimetuste arvu kasvamist kuni 10.636-ni. Arvame siia juurde lõpetamata toimetuste arvu 1921. a. 1. jaanuarist, siis tuleks uurijatel käesoleva aasta vältusel lõpetada 15.946 toimetust. Kohtu-uurijad jõuavad lõpetada 1921. aasta jooksul 12.635 asja. Keskmiselt on uurija lõpetanud kuni 1. oktoobrini 34,5 vangistuslist ja 236 muud asja. Aasta lõpuks langeb iga uurija peale 46 vangistuslist ja 315 muud asja, kokku 361 toimetust (1920. a. lõpetas uurija keskmiselt 42 vangistuslist ja 261 muud asja, kokku 303 asja. Käesoleval aastal on töövilkus tõusnud

19% võrra). Lõpetamata jääb 1922. a. 1. jaanuariks 3311 toimetust. Nende lõpetamiseks on 1922. a. tarvis 10 uut uurijat.

Kokku võttes arvame, et korraliku tulevikukohtu nimel ei maksa ja ei tohi kohtunikkude arvu suurendamisega sellel määral rutata, nagu seda kavatses teha Kohtuministeerium. Tuleks leppida ainult rahukohtunikkude, kohtu-uurijate arvu suurendamisega nendes piirides, mis eespool nimetatud. Peale selle oleks tarvis juurde mõnda prokuröri abi ja rahukogu alalist liiget. On tarvis kannatada. Olevad kohtunikud peavad veel mõni aeg oma tööjõudu pingutama seniks, kuni oma Ülikool annab tarvilise teoreetilise ettevalmistusega mehi. Et kohtunikkudel oleks huvi oma jõudu pingutada ja nad mitte töörohkeuse alt ei põgeneks ega tarvitseks sissetuleku mõttes kõrvalteenistust otsida, oleks vaja kohtunikkude palkasid suurendada.

R- Rägo.

P. S. Tänaõnne lehest leiame sõnume, et Kohtuministeerium on Valitsuse ees esinenud kohtunikkude palkade tõstmise seaduskavaga.

Läti kohtuoludest.

Lätimaa kohtuasutuste korraldus on sama, nagu ta vene ajal oli, mõne väikese muudatusega. Esimese astme kohtuteks on Vallakohtud, Rahukohtud ja Ringkonnakohtud ühes kohtu-uurijatega.

Vallakohtud tegutsevad maal ja valitakse Vallandukogude poolt. Nende võimkonda käib tsiviiliasjade lahendamine kuni 1500 rubla väärtuses; nendele alluvad ka kõik nende piirkonnas tekkiavad hoiu- ning hoolekande (vaestelaste-kohtu) asjad ilma varanduse väärtuse piiramiseta. Kriminaal-

võimkonda vallakohtutel ei ole. Ka Lätis on tugev vool, kes, iseäranis endiste vene vaadete mõju all seistes, vallakohut eitavad ja tema ärakaotamist plaanitsevad. Võimalik, et vallakohtud praegust uuenduste-aega üle ei ela.

Rahukohtutele alluvad kõik väiksemad kriminaalajad ja tsiviilajad, umbes niisama nagu meil. Rahukohtunikudeks on rõhuvas enamuses endised kantselei-ametnikud ja vallakirjutajad. Rahukohtunikke ja kohtu-uurijaid on igas maakonnas läbiseigi kolm, igasse jaoskonda kuulub 25—30 valda ilma maakonna-linnata, ehk aga maakonna-linn ja 15—20 valda. Valla peale tuleb 3000—4000 elanikku. Nii siis on rahukohtunikude ja kohtu-uurijate jaoskonnad Lätimaal maakondades õige suured. Riia linnas, mille praegu 300.000 elaniku ümber arvatakse olevat, on 11 rahukohtuniku ja 13 kohtu-uurija jaoskonda, peale selle 3 tähtsamate asjade kohtu-uurijat.

Rahukogud on ära kaotatud. Rahukogude kohuste täitmine on Ringkonnakohtute kätte antud, kelle istungitest ka rahukohtunikud — Ringkonnakohtu esimehe kutsel — võivad osa võtta. Mingisuguseid raskusi Rahukogude ärakaotamisest ja Rahukohtute seadmisest Ringkonnakohtute alla Lätis ei tunta ega teata. Ringkonnakohtuid on neli: Riia, Miitavi, Liibavi ja Lätgalli. Riia Ringkonnakohtus on 5 osakonda; seal hulgas kaks kriminaal-osakonda, kokku 26 kohtunikuga, sinna hulka esimees arvatud; sealsamas kavatakse veel üks kriminaal-osakond juurde avada ja Ringkonnakohtu koosseisu suurendada, sest asjade juurdevool ühenduses sõja-seisukorra kaotamisega ja alluvuse muutumisega on väga suur. Miitavi, Liibavi ja Lätgalli Ringkonnakohtutes on igaüks 8—10 kohtu-

nikku. Nii siis 4 Ringkonnakohtus kokku mõni 54 kohtunikku, kusjuures nende arvu veel tahetakse suurendada. Kohtupalatis on 10 kohtunikku: vanem esimees, tsiviil- ja kriminaal-osakonna esimehed ja 3—4 liiget igas osakonnas.

Senat seisab koos kolmest osakonnast: tsiviil-, kriminaal- ja administratiiv - osakonnast. Senaatoreid on 9.

Mis kohtunikude palgaoludesse puutub, siis kaevatakse ka Lätis kohtunikude madalate palkade üle. Kohtunikud saavad palka kuus järgmisel määral: senati ühendatud koosoleku esimees ja osakondade esimehed — 18.000 rubla (meil saab Riigikohtu esimees palka ühes elukalliduslisaga 18.000 marka, osakondade juhatajad 17.100 mk.), senaatorid ja ülemprokurör 17.000 rubla (meil 15.300 mk.), Kohtupalati esimees 16.000 rubla (meil 16.200 marka); Kohtupalati prokurör, palati-osakonna esimehed ja Senati ülemprokuröri abi 15.000 rubla (meil Kohtupal. prok. 15.300 mk., palati-osak. esimees — 14.760 mk. ja Riigikohtu prokuröri abi 14.040 marka).

Ringkonnakohtu esimees 14.000 rubla (meil Rahukogu esimees 14.040 m.), Kohtupalati liige, Ringk. kohtu abiesimehed, Kohtupalati prokuröri abid ja Ringkonnakohtu prokurör — 13.000 rubla (meil Kohtupalati liige ja Kohtupalati prokuröri vanem abi 13.500 m., Rahukogu abiesimees 12.600 m.).

Ringkonnakohtu liige, Kinnistujaosk. ülem, vanem notaar, iseäranis tähtsate asjade kohtu-uurija, Ringkonnakohtu prokuröri asetäitja, Senati ülemsekretär 11.000 rubla (meil Rahuk. alaline liige — 11.700 mk., tähts. asj. kohtu-uurija ja Riigikohtu ülemsekretär 10.800 mk.), Ringkonnakohtu prokuröri abi ja tähtsamate asjade k. uurija — 10.000 rubla (meil proku-

rõri noorem abi 10.800 mk.), rahu-kohtunik, Kinnistusjaoskonna ülema abi, vanem notaari abi ja kohtu-uuriija 9000 rubla (meil rahukohtunik ja kohtu-uuriija — 10.800 mk.), lisarahukohtunik 7000 rubla (meil 9540 marka).

Pääle selle saavad Lätimaal kohtuameteite pidajad iga perekonna-liikme peale 10%^o palgast, nii siis kõige kõrgema palgalised iga perekonna-liikme peale 1800 rubla, kõige madalama palgalised 700 rubla iga perekonna-liikme kohta (meil kõik ühte viisi—300 marka).

Vanem kohtuameti kandidaat saab 3300 rubla (meil 7200 marka) ja noorem kohtuam. kandidaat 2790 rubla (meil 5760 marka), peale selle tarbaineid kindla hinna eest ja 10%^o lisamaksu perekonnaliikmete heaks.

Rahukohtunikkude sekretärid saavad 3060 rubla ja kohtu-uuriijate sekretärid 2790 rubla.

Kui meeles pidada, et Läti rubla umbes 10—20%^o rohkem maksab kui Eesti mark ja elutingimused Lätis, üldiselt võetult, odavamad on kui meil ja korteriolud seal hulga lahedamad on (näit. Riia linn mahutas eneses enne sõda 560.000 elanikku, nüüd 300.000; hotellitube on 100 rubla eest saada, kuna nad meil 200—400 marka maksavad, voorimehe sõit 25—30 rubla, kuna meil 100 m. nõutakse, lõunasõök 30—40 rbl., meil aga 70—80 m.), siis võib julgesti ütelda, et Läti kohtunikud on 30—40 protsendi võrra paremini kindlustatud kui Eesti omad. Siiski näikse ka Lätis kohtunikkudest puudust tuntavat ja mõnes kohtuasutuses on veel umbkeelseid kohtunikka ametis.

Siin toon rööbiti võrdluseks meie kohtute koosseisu, selle hulka arvates kohtu esimehed, abiesimehed ja alalised liikmed: Riigikohtus 9 kohtunikku, Kohtupalatis 5 (peale selle üks

koht vaba); Tallinna-Haapsalu Rahukogus 10, Tartu-Võru Rahukogus — 8, Viljandi-Pärnu Rahukogus 4 ja Rakvere-Paide Rahukogus 3 (peale selle 1 koht vaba); nii siis kõigis Rahukogudes kokku 23 (24) kohtunikku, s. o. üle poole vähem kui Lätis. Lätimaal loetakse elanikka praegu umbes 2.000.000, meil 1.300.000. Rahu-kohtu-jaoskondi on meil tegelikult 41, ehk küll ka praeguste koosseisude järele koguni 47 rahukohtunikku on ette nähtud, ja peale selle veel 7 lisarahukohtunikku. Kohtu-uuriijate jaoskondi on meil ette nähtud 33, tegelikult on ka niipalju jaoskondi avatud, aga paaris kohas on kaks jaoskonda ühe kohtu-uuriija käes ja ühes kohas rahukohtuniku käes; peale selle tähtsamate kohtu-uuriijate kohti 3; kokku üldse 36. Nii tuleb meil rahukohtu-jaoskond, kui 47 jaoskonda on avatud, iga 25—26.000 elaniku kohta (praegu aga iga 32.000 elaniku kohta üks jaoskond) ja kohtu-uuriija iga 36.000 elaniku kohta (tegelikult senini aga iga 40.000 elaniku peale).

Läti oludega võrreldes on meie rahukohtunikkude ja kohtu-uuriijate jaoskonnad palju väiksemad, kuid meie rahukohtute peal lasuvad ka kõik maal tekkivad väikesed nõudeasjad, mis Lätis vallakohtute käes on harutada. Kuid Rahukogude koosseis on meil silmapaistvalt väike, ja seegi ei ole viimse ajani veel mitte täielikult kokku saadud, — selle aasta algusel puudus veel ligi kolmas osa koosseisust. Ei tohiks ime olla, kui Rahukogud säärases seisukorras oma töödega järele jäävad ja üle jõu minev töökoorem tegijaid töö juurest ära peletab.

Iseäralist huvitust pakub Läti Kohtuministeriumi juures asuv kodifikatsiooniosakond, kes 9—10 mehest koos seisab. Tema ülesanne on 1) maksivate seaduste kogu Lätimaa jaoks kodifitseerida, 2) heaksarvamisi avaldada

tema kätte antavate seaduste eelnõude kohta, iseäranis kõiki eelnõusid redaktsioonilisest küljest läbi vaadata, neid kokkukõllasse viia maksvate seadustega, ilma seaduse-eelnõu sihti muutmata ja puudutamata, ja 3) üksikuid seaduse-eelnõusid valitsuse sellekohasel ülesandel välja töötada. — Komisjon seisab koos suuremalt osalt umbkeelsetest õigusteadlastest, kes aga Läti õigusolusid tunnevad (näit. endised Riia Ringkonnakohtu liikmed Bukovski, Lavrentjev, Anissimov, prokurör Jakoby, Vene kodifikatsiooni-osakonna liige par. Düsterloh, Riigiduuma liige vürst Mansõrev, okupatsiooni-aegne Tartu rahukohtunik Bode, Minski Ringkonnakohtu liige Dankmann). Komisjon on kolme jakku jagunenud — tsiviil-, kriminaal- ja administratiivküsimuste jaoks. Komisjon on abieluseaduse eelnõu valmistanud, abielurahva varanduslise vahekorra seaduse eelnõu välja töötanud, Vene Uue Nuhtluseaduse Lätimaa olude seisukohalt läbi vaadanud ja valmis töötanud, niisama Distsiplinaarseaduse eelnõu kokku seadnud j. m. m., ning tahab Läti Seadustekogu Vene Seadustekogu alusel, niipalju kui sellel Lätimaa kohta veel tähendust on, välja anda; seda tööd arvatakse umbes 8 kõiteks kokku võtta võivat.

Kodifikatsiooni - osakonna vilunud elukutseliste õigusteadlaste kaastöö abil on tahetud Lätis seaduste paremat väljatöötamist kindlustada; ja võiks arvata, et see eesmärk kätte saadakse; kodifikatsiooni-osakond töötab õige tihedalt; muu seas oleks nimetada, et sealt läbi käinud seadustesse on üles pandud, missugused vanad seadused uuega ära muudetakse, kuna meil tihtipeale dekreeteeritakse, et uue seadusega vanad määrused äramuudetuks tulevad lugeda, ilma et täielist selgust oleks muretssetud, missugused need

vanad seadused on ja missuguses ulatuses neid on mõeldud ära muuta, nii et ametikohtade ja lõpuks kohtute seletada jäägu, mis muudetud on, mis mitte. Kui siis veel tähele panna, et meil seaduste motiive kuskil ei ole avaldud, siis on seaduse õige mõtte tabamine seaduse tarvitajal tihtipeale õige raske.

K. Parts.

Märkused „Maaseaduse § 4 muutmise eelnõu kohta“.

Eelnõu ja tema motiivid näivad üldiselt õiged olevat, kuid ometi jätab ta ilma kaitseta mõned, keda tingimata peaks kaitstama.

1. Endised mõisaomanikud on mitmed kohad ära võõrandanud ilma mingi kirjaliku lepinguta. Lepinguid on täitmisele võetud ja kohad on palju aastaid, mõned koguni mitmedkümned aastad, talumehe valdamisel olnud. Näit. on Võrumaal paaris vallas juhtumisi, kus säherduste omal ajal tehtud koduste ja suusõnaliste lepingute põhjal kohti mitukümmend aastat on vallatud; kirjalikud lepingud on kaduma läinud või neid ei ole alguses tehtud, pärast aga põigelnud mõisaomanik või selle järeltulija seda tegemast. Maavarajatel (импобитратель) on enamasti mõni kviitungilipak olemas, mõnikord on seegi kadunud või hukka saanud ja puudub igasugune kiri. Kui kellegi suhtes ajalooline ülekohus heaks peab tehtama, siis nende suhtes, kes nii palju on kannatanud ja oodanud kord oma õigust kätte saada. Ei saa sääraseid lepinguid arvesse võtmata jätta ainult sellepärast, et neil pole kirjalikke lepinguid ette panna. Balti Eraseaduse § 2993 ja 2994 järele võidi lepinguid igal kujul teha ja loeti ka suusõnalised lepingud maksvateks; kui nende olemasolu tõendada saab, siis saab

Kohtute

Viljandi-Pärnu Rahukogu ringkonna r a h u k o h

Jaoskond	Oli 1. jaanuariks 1920. a. lõpetamata asju					Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1921. a.					Kõik kokku	Oli kohtu istun		
	Tsiviil	Kriminaal	Administ.	Hõiu	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administ.	Hõiu	Kokku		1. 1/4 a.	2. 1/4 a.	3. 1/4 a.
I.	35	84	—	—	119	143	1424	1	23	1591	1710			
II.	72	129	2	—	203	248	594	7	—	849	1052			
III.	4	12	—	3	19	221	633	5	4	863	882			
IV.	10	18	—	3	31	195	1185	11	10	1401	1432			
V.	9	12	1	—	22	181	468	7	9	665	687			
VI.	20	27	2	—	49	265	676	31	14	986	1035			
VII.	—	—	—	—	—	32	158	5	1	196	196			
Kokku:	150	282	5	6	443	1285	5138	67	61	6551	6994			

Rakvere-Paide Rahukogu ringkonna r a h u k o h

Jaoskond	Oli 1. jaanuariks 1920 a. lõpetamata asju.					Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1921. a.					Kõik kokku	Oli kohtu 1920.		
	Tsiviil	Kriminaal	Administ.	Hõiu	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administ.	Hõiu	Kokku.		1 1/4 a.	2 1/4 a.	3 1/4 a.
I.	20	116	—	1	137	136	648	7	3	794	931			
II.	11	22	—	4	37	236	749	2	3	990	1027			
III.	3	26	—	6	35	201	1149	2	56	1408	1443			
IV.	60	96	—	4	160	193	1055	6	10	1264	1424			
V.	5	29	—	4	38	237	545	5	3	790	828			
VI.	75	199	1	2	277	236	740	9	6	991	1268			
VII.	23	80	—	4	107	108	771	3	29	911	1018			
Kokku:	197	568	1	25	791	1347	5657	34	110	7148	7939			

arvustik.

tunikkude tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

1920. a.		Lõpetati asju 1. jaanuariks 1921.					Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1921. a.					Oli korrald. koosolekuid	Nendel harutati küsimusi	Kantseleijõudude arv	Märkused
4. 1/4 a.	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hõiu	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hõiu	Kokku				
	158	157	1290	1	23	1471	21	218	—	—	239	—	—	2	
	97	287	665	8	—	960	33	58	1	—	92	—	—	3	
	61	217	623	4	3	847	8	22	1	4	35	—	—	2	
	98	195	1172	10	13	1390	10	31	1	—	42	—	—	2	
	96	188	473	8	8	677	2	7	—	1	10	—	—	2	
	111	271	664	32	14	981	14	39	1	—	54	—	—	2	
	15	23	114	3	—	140	9	44	2	1	56	—	—	1	
	636	1338	5001	66	61	6466	97	419	6	6	528	—	—	14	

tunikkude tegevuse aruanne 1920. a. kohta.

Istungid a.		Lõpetati asju 1. jaanuariks 1921. a.					Jäi lõpetamata asju 1. jaanuariks 1921. a.					Oli korrald. koosolekuid	Nendel harutati küsimusi	Kantseleijõudude arv	Märkused
4. 1/4 a.	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hõiu	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hõiu	Kokku				
	78	135	562	7	1	705	21	202	—	3	226	—	—	1	
	89	227	721	2	6	956	20	50	—	1	71	—	—	2	
	104	196	1147	—	60	1403	8	28	2	2	40	—	—	2	
	106	226	916	5	11	1158	27	235	1	3	266	—	—	3	
	69	227	521	5	—	753	15	53	—	7	75	—	—	2	
	112	290	910	10	6	1216	21	29	—	2	52	—	—	2	
	66	124	839	3	30	996	7	12	—	3	22	—	—	2	
	624	1425	5616	32	114	7187	119	609	3	21	752	—	—	14	

Rahukogude kui II astme kohtute

Asutuse nimetus	Oli 1. jaanuariks 1920 a. lõpetamata asju					Tuli juurde kuni 1. jaanuarini 1921. a.				
	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hõiu	Kokku	Tsiviil	Kriminaal	Administr.	Hõiu	Kokku
Tallinna-Haapsalu Rahukogu II aste	53	198	—	—	251	556	1245	—	—	1801
Tartu-Võru Rahukogu " "	81	167	—	—	248	643	1046	—	—	1689
Viljandi-Pärnu " "	27	66	—	—	93	332	558	14	17	921
Rakvere Paide " "	58	66	—	—	124	265	466	15	—	746
Kokku:	219	497	—	—	716	1696	3315	29	17	5157

asja, nimelt ka kinnis- ehk liikumata vara omandaja ehk varaja (упіобрѣтатель) endiselt omanikult notariaalse lepingu tegemist ja selle kinnistamist (kreepostimist) nõuda. Kinnistuse (korroboreerimise) puudus ei tee lepingut iseenesest tühiseks, vaid võtab kinnisvara varajalt ainult õiguse enda omanduse õigust kolmandate isikute vastu teostada. Riik on Maaseaduse põhjal mõisaomanikkude päralt oleva maa ära võõrandanud maa-tagavara loomiseks. Ta võis seda võõrandada niipalju, kui teda võõrandamata oli. Olemasolevate müügilepingute maksust võõrandatavate mõisate osade kohta, mis enne 12. juulit 1917 tehtud, Maaseadus ei kõigutanud, ei olnud ka Maaseaduse sihis maid nendelt, kellele neid juba varemalt neie mõisatest oli võõrandatud, ära võtma hakata.

Kuid § 4 uues kavatsatud redaktsioonis tähendaks Maaseaduse ulatuse laiendamist ja suure uue ringi vanade vahakordade murdmist, mis pole soovitatav ega tarvilik. Ta oleks ülekohutune, sest et ta põhjendamata ainult

üht osa väikemaa-kohapidajaid tabas, teisi samasuguseid kohapidajaid puudutamata jättes, ainult sellepärast, et esimestel pole paberid ja dokumenta ette näidata, olgu et need kaotsi on läinud, olgu et neid vahest kõigi nende nõudmistele peale vaatamata ei ole kätte antud. Teadupärast on nad tihti andmata jäänud sellepärast, et mõisnik neid pärast esialgset kokkuleppimist ei soovinud välja anda, et omandaja selle põhjal kohe ei saaks nõudma hakata, kuna mõisnikul võimalik ei olnud korraliku lepingu kinnistamist mõisa peal lasuvate võlgade pärast või muude takistuste pärast ette võtta.

2. Mis teisesse nõudmisesse puutub, nimelt, et maaomandaja peab oma maatüki valdamisele asunud olema, siis on see nõue üldiselt õige ja õigustatud, et ära hoida silmakirjalisi ostu-müügi lepinguid. Kuid esmalt oleks õigem vahetegiaks võtta mitte 1. mai 1920, vaid Maaseaduse väljandmise aeg.

Teiseks on ka tõsiseid ostumüüke olemas, mis enne 1. maid ja enne

tegevuse aruanne 1920 a. kohta.

Kõik kokku	Nende hulgas oli sisse tulnud				Lõpetati asju 1. jaanuariks 1921. a.					Oli kohtu istungid 1920. a.	Jäi lõpetsmata asju 1. jaan. 1921. a.				
	Apellats. teel.	Kassats. teel	Erak. teel.	Revis. teel	Tsiviil	Kriminaal	Administ.	Hoju	Kokku		Tsiviil	Kriminaal	Administ.	Hoju	Kokku
2052	1559	111	131	—	420	1077	—	—	1497	154	189	366	—	—	555
1937	1757	42	69	69	624	1010	—	—	1634	150	100	203	—	—	303
1014	820	22	79	—	342	522	14	17	895	79	17	102	—	—	119
870	815	4	36	15	305	482	15	—	802	37	18	50	—	—	68
5873	4951	179	236	84	1691	3091	29	17	4828	420	324	721	—	—	1045
			399												

Maaseadust, mõni koguni enne 12. juulit 1917. a. on tehtud, kuid kus siiski veel maatüki valdamisele ei ole saadud asuda, sellepärast, et mõisa omanik oli tõrkuma hakanud lepet täitmast, vormilikku lepingut maha tegemast ja maad kätte andmast. Asjast huvitatud isikud on selle tagajärjel nõudmist tõstnud, mitmed aastad kohtu käinud, kes vene ajal, kes hiljem, ja on lõppude lõpuks ehk koguni niikaugele saanud, et kohus nende õigused maksvaks on tunnistanud. Leidub ka neid, kes oma nõudmisi veel ei ole suutnud kohtus lahendada lasta, kuigi nad sellekohased nõuded juba vastavatele kohtadele on avaldanud. Nende õigusi ei hakka ju vististi Eesti seadusandlus nendelt ära võtma ja tühistama. Nende kohta, kes koguni vana omaniku vastu kohtuprotsessi teel omale õiguse on nõutanud, kohtulõive ja teisi kulusid kannud, ja kelle nõudmised kohus on lõpuks õigeks tunnistanud, aga kes maad siiski tegelikult kätte ei ole saanud, sest et vahepeal riik maa omanikuks on kuulutatud, oleks nende õiguse ignoreerimine täiesti mõtlematu,

sest see tähendaks, et riik ise teise käega oma kohtuid ja kohtute tegevust ignoreerib ja tühistab. Kuigi vahepeal kohtu abil väljaprotsessitud maa peaks juba kolmanda pidaja kätte antud olema, siiski ei tohiks see põhjuseks olla seda selle kätte ka edasi jätta, seda rohkem, et Riigivalitsus Maaseaduse teostamise eel ise avalikult üles kutsus kõiki teatama, kellel kreetpostimata lepinguid oli võõrandatud mõisa maaosade kohta ja siis vähemalt juba nende olemasolu avalikuks sai. Ka kolmandad isikud ei või maa peale, mis õiguse järele juba varemalt teisele võõrandatud, mingid jäädavaid õigusi omada. Sääraseid juhtumisi, kus asjad kohtulikule harutusele antud, ei ole palju, kuid neid on siiski olemas, ja siin ei tohiks seadusandlus kohtuotsuste vastu minna ja kohtu käes olevaid asju ise oma moodi koguni uue seaduse abil teisiti otsustada, kui seda asja algamisel maksuvusel olnud seaduste järele tuli otsustada.

Kui võimalik, peaks sama õiguse osaliseks laskma saada ka kõik need,

kes oma lepingutest, mis enne 12. juulit 1917 tehtud, Põllutööministeeriumile on teatanud.

Kõige selle järele, arvan mina, võiks § 4 määrus nii kõlada: võõrandamise alt vabastatakse Põllutööministri poolt kõik need üksikud maakohtad ja lahutamata mõisamaad, mille kohta on olemas tõendused, et nende kohta olid tehtud võõrandamislepingud enne 17. detsembrist 1918 a., kui lepingu järele omandajad ei ole rüütlimõisa omanikud ja kui nad enne 25. okt. 1919. a. on maatükkide või osade valdamisele asunud ehk kui nad enne seda tähtpäeva on kohtus nõudmist tõstnud maatüki kohta vormiliku võõrandamislepingu tegemise ehk maa kätteandmise pärast. Sellesama õiguse osalisteks saavad kõik need maakohtade omandajad, kelle kohta lepingud enne 12. juulit 1917. a. tehtud, kui nendest Maakomisjonile ehk Põllutööministeeriumile 1920. a. selleks määratud tähtajal on teatatud.

K. Parts.

Tsiiviilseadustiku oskussõnad.

(Järg.)

B.

Валежникъ — rädi¹⁾
 валежное дерево — rädiuu, lamaruu
 валовой доходъ (Bruttoeinnahme) — kogusissetulek
 валюта векселя (Währung) — vekslivääring²⁾, valuut (-di)
 валюта иностранная — välisvääring, välisvaluut
 валютность — väärivus²⁾
 warrantъ (Lagerschein) — ladutäht, warrant
 ввести во владѣніе — valdusse asetama
 вводный листъ — asetuleht

вводъ во владѣніе — valdusse asetamine, -tus

вѣрять (anvertrauen) — kätte usaldama

вдова — lesknaine, (nais)lesk

вдовецъ — leskmees, (mees)lesk

вдовый годъ — leseasta

векселедатель — veksliaandja

векселедержатель — vekslipidaja

векселенадписатель — vekslipealistaja

векселеприобрѣтатель — vekslisaaja

векселеспособность — vekslivõime

вексель обратный — vastuveksel

вексель переводный — käskveksel

вексель простой — lihtveksel

вексель собственному приказу — omakäsu veksel

вексельная давность — veksliaegumus

вексельная дѣеспособность — veksliaandevõime

вексельная сумма — vekslisumma

вексельное обязательство — vekslkohustus

вексельное требованіе — vekslinõue

вексельные реквизиты — vekslitarbed (-vete)

вексельный бланкъ — veksliblack

вексельный курсъ — vekslikurs

вексельный протестъ — veksliprotest

вексельный регрессъ — vekslipõige (-ke)

вексельный уставъ — veksliseadustik venia aetatis (Jahrgebung) — eastamine, eastus

вести дѣло — käitama, toimetama asja

ветхий (домъ) — ribe (-da), igerik (maja)³⁾

вещь вѣнѣоборотная — käimatu asi

вещь замѣнимая — asenduv, asendatav asi; вещь незамѣнимая — asendumatu, asendatamatu asi

вещь непотребимая — kulumatu, kulutatamatu asi

вещь нераздѣлимая — jagatamatu, jagumatu asi

вещь оборотная — käima-asi

вещь потребляемая — kuluv, kulutav asi	вѣшнѣй признакъ — välistunnus
вещь раздѣлимая — jagatav, jaguv asi	водворять (ansässig machen, einsetzen) — paigustama ⁶), elama asetama
вещное право — asja-õigus	водворяться (ansässig werden) — paigustuma, elama asuma
вещный искъ — asjanõue	водоной (die Tränke) — joot (-di), joodi koht; сервитутъ водоной — joodi orjes
вещный сервитутъ — asjaorjes	военное положение — sõja-seisukord
взаимное обязательство — vastastik kohustus	военнослужащій — sõdur
взаимное требование — vastastik nõue	возвращать (zurückgeben) — tagasi andma
взаимныя права — vastastikud õigused	возвращаемый — tagasiantav
взысканіе — sissenõudmine, -nõue	воззваніе — üleskutse
взыскать — sisse nõudma	возлагать — peale panema
видовая вещь — liigiasi	возложеніе — pealepanu
видъ (Art) — liik	возмездно — tasulikult, tasuselt
видъ (Aussicht) — väljavaade	возмездный — tasulik, tasune
„ (Ansicht) — vaateala	возмѣщать (erstatten, ersetzen) — asendada
вина — süü	возмѣщеніе (Ersetzung) — asendamine, -ndus
винокурение — viinapõletamine, viinapõletus	вознаграждать — tasutama
vis maior (force majeure, höhere Gewalt) — vägisvõim ⁴), väramatu võim	вознагражденіе — tasutamine, tasumaks; вознагражденіе (Honorar) — tasu.
високосный годъ — lisapäeva-aasta	возникновеніе — tekkimine, tekkinus, teking
„ день — lisapäev	возраженіе — vastuväide, -väitmine
високосный мѣсяць — lisapäeva-kuu	возрастъ — vanus, iga
вкладъ (Einlage, Depositum) — talletis	возстановленіе — ennistamine, -stus, taastus
вкладывать — einlegen, deponieren) — talletama ⁵)	возстановлять — ennistama, taastama
вкладчикъ (Deponent, Einleger) — talletaja	возстановленный — ennistatu, taastatu
включеніе — sisendamine, -dus	воля — tahe (-te), taht (-hu)
включать (вносить) — sisendama	волеизъявленіе — tahteavaldus
власть родительская (elterliche Gewalt) — vanemlik, vanema võim	воспитаніе — kasvatus, -tamine
владѣлецъ — valdaja	воспрещеніе передачи — edasiande keeld
владѣльческій искъ — valdusnõue	восприемникъ — vader, ristiisa
владѣніе — valdus, valdamine	восприемница — vader, ristiema
владѣть — valdama	восходящая линія — ülenev joon
внесеніе (въ книгу) — sisendamine, -dus, -dumine, -mus	восходящій родственникъ — ülenev sugulane
вносить — sisendama	вотчимъ — võbrasisa, isak
внутреннее отношеніе — sisesuhe	вотчина (Erbgut) — sugukonna mõis
внукъ (Enkel), внучка (внука) — lapselaps	
внѣбрачный — vallas-, vallaline	
внѣшнее отношеніе — välissuhe	

вредь — kahju
временный — ajutine
вскрывать — avama
вскрытие завѣщанія — testamendi
avamine, -mus
вспомогательное право — abiõigus
второй образец векселя (Sekunda) —
veksliteisik
второстепенный — teisjärguline, teis-
järkne
вступить въ бракъ — astuma abi-
ellu, naituma
вступление въ сдѣлку — toimingusse
aste, astumine
вступление въ права — õigustesse
aste, astumine
вступление во владѣнiе — valdusse
aste, astumine
вступление въ бракъ — abiellu aste,
astumine
вѣно — mõrjsa-anne
вѣнчанiе — laulatamine, -tus
вѣнчать — laulatama
вѣнчаться — laulatuma
вѣра добрая — hea usk, hea tund (-nu)
„ худая — paha usk, paha tund
вѣритель — usaldaja
вѣрность — õigsus
вѣрный — õiges (om. õigsa)
вѣроятность — tõenäosus
вѣроятный — tõenäone
выборъ — (välja)valik, valimine
выборы — valimine, -mised
выговаривать (право) (ausbedingen)
— nõutama
выгода (Vorteil) — tulu, kasu
выгодный — tulus, kasulik, kasus (-sa)
выгонное сельское хозяйство (Weide-
wirtschaft) — karjamaajandus⁷⁾
выгонъ — karjamaa
выгрузка — tühendamine, -ndus
выдача — väljaandmine, -nne
выдавать вексель — vekslit välja
andma
выдавать замужъ — mehestama⁸⁾,
mehele panema

выдѣленiе (Abfindung) — osastamine,
-stus
выдѣлка — väljatõõtamine, -tus, vär-
kimine, värge
выдѣлывать — välja töötama, värkima
выдѣль дѣтей — (Absonderung) —
osastus, mine
выдѣлять (abfinden) — osastama⁹⁾
вызовъ (наслѣдниковъ) — (pärijate)
kuts (u), kutsung
выкупъ — väljaostmine, -ost
выкупать — välja ostma
выкупающий — väljaostja
выморочный — vaibe-
выплачивать — välja maksma, ära
maksma
выручка (Ertrag, Erlös) — saam (-a),
took (-gi)¹⁰⁾
выхваление — ülistamine, -stus
выхвалять (herausstreichen) — ülistama
выходить замужъ — mehestuma, me-
hele minema
выходъ (изъ товарищества) — lahku-
mine (seltsingust)
вычетъ — eraldamine, -dus, mahaarve
вычитывать (изъ жалованья) — eral-
dama, maha arvama
вычеркивание — kriipsamine, kriipse
вычеркивать (ausstreichen) — kriip-
sama
выигрышь (Gewinn) — võit

Г.

гарантия — tagatis
гарантировать — tagama
гарантированная акция — tagatud
aktsia
генеральная довѣренность — kogu-
volikiri
гербовая бумага — tempelpaber
гербовая марка — tempelmark
гербовый сборъ — tempellõiv
гибель (вещи) — hävi, hukk
главная вещь — peasi
глухой — kurt
глухонѣмой — kurtumm
гниль — mädama
гниение (Faulen) — mädamine, mädamus

гнилость (Fäulnis) — mädus (mädasus)
гнилостный — mäduslik
гноение (Eitern, Eiterung) — rahka-
mine, -kumine, määdamine, -dus
гной (Eiter) — rahk (-ha), mäda
гноить — (eitern machen) — rah-
kama, määdama
гноиться (eitern) — rahkuma, mään-
duma
гнойный — mädane, rahkne
гнойная рана — mäda-, rahkhaav
годъ високосный — lisapäeva-aasta
„ срочный (Jahr und Tag) — täht-
aasta
гонораръ — tasu
господствующая недвижимость (herr-
schendes Immobil) — orjestav kin-
nistu
гражданинъ — kodanik
гражданская правоспособность —
(t)siviil-õigusvõime
гражданская смерть — (t)siviil surm
гражданские плоды — (t)siviilvili
гражданский бракъ — (t)siviil-abielu
гражданский кодексъ (t)siviilseadustik
гражданское право — (t)siviil-õigus
гражданское родство — (t)siviilsugulus
грубая неосторожность — suur, raske
hoolimatus
грубая оплошность — suur lohakus
грузить — lastima
грузиться — lastuma
грузъ (Frachtgut) — last
грузокозьяинъ — lasti peremees
грузоотправитель — lasti saatja
грузополучатель — lasti saaja
грузчикъ (Superkargo) — lastija
грузовщикъ — (Befrachter, Fracht-
eigentümer) = грузокозьяинъ.

(Järgneb.)

Keelilised märkused eelseivate oskus- sõnade asjus.

- 1) — rādi rahvapārane nimetus tuule-
murtud puude ja põõsaste risu kohta.
- 2) vääring, väärivus — tuletised

ajasõnast „väärima“ = väärt olema, mak-
sev olema, võrduma.

3) ribe, igerik — mõlemad sõnad
on rahva keskel antud tähenduses tarvitusel.

4) vägisvõim — vägine võim.

5) talletama — tallele panema.

6) paigustama — kedagi paiksaks,
s. o. kehvalt paikapidavaks tegema.

7) karjamaandus — karjamaa-asjan-
dus, nagu aiandus = aia-asjandus, maan-
dus = maa-asjandus jne.

8) mehestama — meheseks tegema,
mehega varustama.

9) osastama — osaseks tegema, ke-
dagi osadega varustama, osasid väija jagama.

10) took, toogi — tuletatud ajasõnast
„tooma“ samal kombel kui sõnadest saama
— saak, käima — kõik, müüma —
müük jne.

Mitmesugust.

Hollandi kohtust kirjutab N.
Engberts, endine Riia Ringkonna-
kohtu liige, hollandlane, kirjas, mis
meile lahkesti on tarvitada antud,
järgmist:

Hollandis on alamaks kohtuks
kantonikohus (Kantonregter), sellele
järgneb ülespoole Ringkonnakohus —
Regtbank, sellele omakord Kohtukoda
ehk Kohtupalat, Geregtshof, ja lõpuks
kõrge kohus — Hooge Raad.

Kantonikohtu võimkond kriminaal-
asjus on õige väike, mõningad admi-
nistratiivmäärustest üleastumised; tsi-
viilasjus lahendab ta asju kuni 200
kuldna väärtuses, (kulden on praegu
väärt umbes 135 Eesti marka, seega
vastaks 200 kuldnat 27000 Eesti
margale).

Teiseks kohtuastmeks nii krimi-
naal- kui tsiviilasjus Kantonikohtu üle
on Ringkonnakohus — Regtbank. Kõik
asjad, mis Kantonikohtu võimkonnast
üle ulatavad, alluvad sama Ringkonna-
kohtule (Regtbank) esimese astme koh-
tuna ja teises astmes — Kohtukoda-
dele, Geregtshofile.

Kassatsioonikohtuks kõigi kohtute jaoks on Kõrge kohus — Hooger Raad.

Hollandi kohtu iseloomuliseks iseärasuseks on, et Hollandimaa kohtupidamises ei tarvitata vannutatud mehi ehk kaasistujaid; kohtupidamine tunneb siin ainult riiklikke kohtunikke, kes, kõige parematest seltskonna ollustest ja kui isikud hea õigusteaduslise haridusega, üldist lugupidamist teenivad, nii et ka sugugi ei kuule nõudeid vannutatud meeste kohtute sisseseadmise järele.

* * *

Tsiviilkohtu pidamise kord on üli vormiline. Pea kõik sünnib paberil, paljudel kordadel on lubatavad ainult kirjalikud tõendused ehk ka puhastusvanne. Ringkonnakohtutes ja kõrgeimal ei või pooled mitte ise väljaastuda ega nõudeid avaldada, vaid peavad asja ajama prokuröride, s. o. advokaatide kaudu, kes prokuraatorite ehk poolte kaitsjate nime on saanud. Kohtuseadustikkude keel on üleni täis prantsuskeelseid oskussõnu, mis tunnistust annavad selle kohtukorra prantsuse algupärasest. Kohtuasjade ajamine on väga kallis ja kehvale inimesele raskesti kättesaadav. Hollandi kohtukorra heaks küljeks on nimetada, et seadustikkude kokkuseade (kodifikatsioon) ja redaktsioon on suurepärase ja kohtunikud on seltskonnas kõrgel järjel, suures üleüldises lugupidamises ja usalduses.“

Võrreldes Vene kohtuseadustikke, mille alusel meiegi töötame, Lääne-Euroopa omadega leiab Engberts, et Vene seadustikud, — pärast puhastamist mõningatest väärkasvudest — kõige paremate hulka tuleb lugeda nii sellepöolest, et kohtud on kõigile kergesti kättesaadavad ja poolte õigused ja kohused kohtus objektiivselt on jaotatud, kui ka sellepöolest, et kohtuprotsess

siin elava joana hingestub suusõnalise avaliku lihtsa, kõigile arusaadava asjaajamise läbi.

* * *

Sooje tervitusi Eesti kohtule läkitades kirjutab Engberts edasi: „Lubage mulle, kui vanale kohtunikule, kes hulk aastaid Eesti rahva keskel on töötanud ja kes seda rahvast paljudes suhetes austama on õppinud, üht nõu anda: püüdke kohtunikudeks määrata kõige paremaid mehi nii teadmiste kui kõlbliste omaduste pöolest. Kohtunik on paljudel juhtumistel rahvakasvataja. Esimesel ajal peab uus kohus ka järelekasvavale õigusteadlaste põlvele kooliks olema, ja vigu sel alal ei saa Te edaspidi enam millegagi ära parandada. Kohtunikud ilma kasvatuseta ja hariduseta suudavad kõige paremal korral rahuloldavad käsitöölised (mehaanikud) olla. „N'est pas juge qui vent,“ ütles üks kuulus õigusteadlane. Kui Teil kahest hädast on valida, siis olgu ennemini administratsioon nõrk, aga mitte kohus.“

Abielu lahutused Saksamaal.

Wirtschaft u. Statistik'a andmete järele lahutati Saksamaal 1919. aastal 22.022 abielu, kuna neid lahutati 1918. aastal 13.344; 1917. a. 11.603; 1916. a. 10.494; 1913. a. 17.835. Sõja kestusel on lahutuste arv kahanenud. Kuid 1919. aastal oli lahutuste arv üle kahevõrra nii suur, kui sõja keskel, 1916. a., ja ka muidu märksa suurem, kui ta enne sõda oli. Järgmistel aastatel arvatakse arv veel tõusvat. 1919. a. tuli iga 10.000 elaniku kohta 36,2 abielu-lahutust, 1918. aastal 20,6; 1915.—1918. aastani läbisegi 16,3 ja 1912.—1914. aastani 26,1.

Üksikutes osariikides on vahekorrad õige lahkuminevad. Kõige suurem on lahutuste arv mere-kaubalinnades ja üleüldse suurlinnades: Hamburis 136,4 ja Breemenis 90, Berliinis 118,9; kogu Preisimaa kohta, Berliin ühes arvatud, on ta 35,4. Kõige madalamad on lahutuste arvud: Hessenis — 26,1, Württembergis 24 ja Oldenburgis 20,7.

Muidugi ei paku võrdlus rahvarvuga täielist pilti. Peaks ka lahutuste arvu olevate abielude arvuga kokku seadma, aga selleks puuduvat materjal, nagu ka Kogu-Saksa riigi kohta ligemat arvustikku ei ütelda olevat abielu-lahutuste kohta, milles andmed oleksid lahutatud abielurahva vanaduse, elukutse, abielu kestuse, laste arvu ja lahutuse põhjuste kohta. Saksa „Juristenzeitung“ teateid mööda (1921. a. nr. 19/20) olla sellekohane arvustik teoksil ja avaldatavat aastakirjas „Statistisches Jahrbuch für den Freistaat Preussen“.

Kas ei võtaks ka Eesti luteriusuliste konsistoorium ja apostliiusuliste piiskopkonna nõukogu abielu lahutuste teateid avaldada ehk kas ei koguks ja ei võtaks neid läbitöötamisele meie statistika keskamet? Teated oleksid vistist ülihuvitavad ja näitaksid, kui väga meil abieluseadus ja perekonnaõigus uut rutulist korraldamist nõuavad.

Kroonika

Kohtule lahutamise asjas on hr. J. Arro „Postimehes“ nr. 251 ja 253 sõna võtnud. Olles ühel meelel Riigikohtu arvamisega, seisab tema Kohtuministeeriumi poolt kavatsatud kohtute lahutamise seaduse vastu eitaval seisukohal ja toob kohtuministri seletuse vastu, nagu oleks Rahukogud ja Ringkonnakohtud oma struktuuris ja koh-

tupidamise-korras üksteisest niivõrd lahkuminevad, et neid kuidagi ei sünni ühendada, — peale juba Riigikohtu poolt avaldatud põhjenduste seda ette, et rahukohtukohad nüüd ja edaspidi Ts. Kp. S. § 80 ja Krim. Kp. S. § 118 põhjal kõigil neil kordadel, kui neil erimäärusi ei ole, üldkohtute jaoks antud määruste järele peavad käima. Sellega tunnistab seadus ja seaduseandja, et kohtupidamise kord mõlemates kohtutes ometi niivõrd ühetalistel alustel seisab, et koguni ettekirjutada võib, et üldkohtute jaoks maksivad määrusi ka Rahukohtu kohtades tarvitataks. Kui ühe ja teise määrustikud üksteisest põhimõttelikult lahku läheksid, siis oleks seesugune eeskiri mõttetu, sest ta võiks kohtuid kõige raskemasse seisukorda viia, sundusega ühendada seda, mis end ühendada ei lase. Tegelikult ei ole keegi nende seaduste eeskirjade otstarbekohasuse vastu vaieldnud ehk seletanud, et nad kohtutele mingid võimatuid ülesandeid peale paneksid. Ja kohtu praktika nendes maa kohtades, kus Rahukohtud Ringkonna kohtute alla on seatud, ei tea ka sellest mingisuguseid raskusi kohtupidamisele tekkinud olevat.

Kirjatüki autor on aga täiesti kohtuministri selletusega päri, et rahukohtunikude rändamine pole soovitav nähtus, leiab aga, et Ringkonnakohtu äraeraldamisega Rahukogudest sellest pahest lahti ei saa; peavad ju rahukohtunikud ikkagi kokku tulema Rahukogu kui teise astme kohtu istungitele. Ja kui rahukohtunikud nii saamatud ja nõrgad on suuremate asjade lahendamiseks, siis ei tohi neid ka mitte asja lahendajateks teise astme kohtus seada, kes asja peab paremini lahendada oskama, kui esimese astme kohus. On rahukohtunikud asjade otsustamises vilumatud ehk nõrgad, siis ei saa nad selle läbi, et nad teise

astme kohtus mitmekesi omavahel kokku astuvad, paremaks. Autor näitab, et ettetoodud motiividest ainult seda peab jäeldama, et rahukohtunikud asjade otsustamisest teise astme kohtus eemale peavad jääma. Siis langeb isenesest ka rahukohtunikude rändamine ja ajaviide reiside peale ära, ning rahukohtunik saab seda rohkem oma jaoskonna töödele anduda.

Nõnda astuksid nüüdsete Rahukogude asemele nende praegustes asukohtades ja ruumides alalise vilunumate ja vanemate kohtunikkude koosseisuga varustatud Ringkonnakohtud, mis tähendaks midagi keskmist kohtute lahutamise ja lahutamata jätmise vahel: ühte jääksid Ringkonnakohtusse Rahukogu ja Ringkonnakohtu asjad ja nende toimetused, ära eraldataks rahu- ja ringkonnakohtunikud ja nende tegevus. Säärase uuenduse tagajärjel saaksid kohtud rahvale lähemale ja kergemini kättesaadavaks niihästi otsekohe, sest ainult kahe kavatsetava Ringkonnakohtu asemel jääks meil neli kohut alles, kui ka kaudselt, sest rahukohtunikud jääksid paigale oma otsekoheste kohuste täitmisele ja oleksid igal ajal kättesaadavad; peale selle võiks nende alluvust märksa kõrgendada, kuna ju Ringkonnakohtus laimata teise astme kohtuna reguleeriks ja parandaks nende tegevust; sellega tuleks aga jällegi paljude asjade harutamine rahvale lähemale.

Uuenduse läbiviimiseks ei näe autor olevat ära võitmata raskusi. Maksimaalselt tuleks panna juba end. Venemaal Siberi, Tagakaukaasia j. t. maade jaoks väljatöötatud seadus, millega lihtsalt Rahukogude asjad anti Ringkonnakohtute otsustada; meil tuleks selles seaduses ainult õige vähe tööd ja aega nõudvad muudatused teha. Ringkonnakohtute koosseisu saaksime nüüdsete Rahukogude alaliste liikmete

arvu suurendamisega; peaks seal juures kohtunikkudest puudus tulema. Siis võiks esialgu tarbekordadel lubada rahukohtunikkudele osa võtta Ringkonnakohtute istungitest, nagu see on ettenähtud mainitud seaduses ja väljendatud Riigikohtu arvamisest.

Kohtute tegevus.

Kas võib omavalitsuse järelevalve asutus eraisiku huvides administratiivkohtu korras protesti avaldada?

Vastus eitav.

Omavalitsuse aj. järelevalve seadus (R. T. nr. 78/1919) §§ 4 ja 8 põhjal võib Maakonnavalitsus Vallanõukogude otsuste vastu Administratiivkohtu korras protestiga esineda, kui ta neis leiab seaduse rikkumisi. Järelevalve kord on sisse seatud avalikkude huvide kaitseks. Nende rikkumise korral astub Maakonnavalitsus vahele. Seda ei ole tema õigustatud tegema üksikute kodanikkude erahuvides. Viimaste rikkumise järele valvavad kodanikud ise. On üksikule kodanikule määratud näit. suurem maks, kui seda lubab seadus, siis on tema era-asi, kas ta selle vabatahtliselt ära maksab või samme astub tema kõrvaldamiseks. Ei ole ta küllalt hoolas oma õiguste kaitseks, siis ei saa tema kaevata, kui edasikaebuse tähtaegade möödaminekul otsus tema kohta seadusejõusse astub ja maks (olguigi suuremal määral, kui seaduses lubatud) temalt vastuvaidlemata korras sisse nõutakse. Teisiti ei saagi olla. Asjata on järelevalve asutusel seal eestkostjana esineda, kui on teadmata, kuidas vaatab selle peale see ise, kelle huviseaduse tahetakse kaitsta. (R. Adm. t. *) nr. 568—1921).

*) Riigikohtu administratiiv osakonna toimetused.

Kas juriidilise komisjoni otsuste peale võib Riigikohtule kaevata?

Vastus jaatav.

Juriidilise komisjoni asutamise kohta käiva seaduse § 8 järele teatab juriidiline komisjon oma otsused Ajutisele Valitsusele ja riigikontrolöörile. Kui kahe nädala jooksul pärast otsuse teadaandmist riigikontrolöör Aj. Valitsuse ees otsuse vastu pole protesteerinud ja Aj. Valitsus ise tarvilikuks ei pea otsust uuesti revideerida lasta, siis astub viimane seadusejõusse ja saadetakse täide. Missuguses korras juriidilise komisjoni otsuste peale võib edasi kaevata, kui otsusega kellegi õiguslised ehk varanduslised huvid on seadusevastaselt puudutatud, ei ole selles seaduses ettenähtud. Sellepärast tuleb otsusele jõuda, et juriidilise komisjoni otsuste peale võib edasi kaevata üldises Adm. K. korras ettenähtud korras ja et juriidiline komisjon kuulub nende asutuste hulka, mis Adm. K. K. § 6 p. 10-s ära tähendatud kui kõrgemad administratiiv-asutused ja kaebused kelle peale alluvad Riigikohtule. (R. Adm. t. nr. 108/1921).

Kelle võimkonda kuulub valdade lahutamise ja kokkuliitmise küsimuste lõplik otsustamine?

Vastus: Siseministeriumi võimkonda.

Üleüldise Kubermangu Asut. Sead. § 21 juurde antud lisanduse § 17 p. 6 põhjal (V. S. K. I. K.) kuulus valdade lahutamise ja kokkuliitmise eel nõude kinnitamine Kubermangu talurahva-asjade komisjoni võimkonda. 1919. a. 11. oktoobri Omavalitsuse Ajut. järevalve Seaduse § 12 järele (R. T. nr. 78 — 1919. a.) on Kubermangu talurahva-asjade komisjoni õigused ja kohused, niipalju kui see järevalve-seadusega kokkukõlas, Sise-

ministeriumi kätte üle läinud. Et Vene aja Kuberm. talur. asjade komisjon ei lahendanud valdade lahutamise ja kokkuliitmise asju kui mingi järevalve asutus, vaid säärase asjade otsustamine kuulus täiesti tema võimkonda, siis tuleb järeldada, et tähendatud Kub. talur. asjade komisjoni õigused ei ole 1919. a. 11. okt. Omavalitsuse Ajut. Järevalve Seadusega tühistatud ja et nad on selle seaduse § 12 põhjal Siseministeriumile kui tema õiguslisele järeltulijale üle läinud.

Mis puutub 1917. a. 30. III. seadusesse (Sead. ja Korr. kogu 28. juulist 1917. a, nr. 173 § 952 ja 953), siis ei puuduta ta kaudseltki valdade lahutamise ja kokkuliitmise küsimust. Selle seadusega loodi muu seas kõikseisusline vald. Valdade endised piirid laienesid mõisa-, kvoote-, kuundiku- ja teiste maade juurdetulemisega. Tekkis tarvidus kõikseisuslise valla territooriumi piire kindlaks määrata ja nende piiride kindlaksmääramise õigus anti siis sama 30. III. seaduse põhjal Maakonnakohtukogudele. Sellest ei saa järeldada, et sellega ka valdade lahutamise ja kokkuliitmise küsimuste lahendamise õigus Maakonnakohtukogudele üle läks, sest need asutused, kelle võimkonda enne 30. III. 17 seaduse ilmumist eeltähendatud küsimuste lahendamine puudus, ei kaotatud ära, s. o. talurahva-asjade komisjaarid ja kuberm. talur. asjade komisjonid, vaid nende kaotamine pidi järgneva eriseaduse põhjal sündima. (Sead. ja Korr. kogu 28. VII. 1917. a. nr. 173 § 953 juurde käiva lisa § 15 märkus), missugune eriseadus 1917. a. jäi aga välja andmata, ehk küll 1917. a. revolutsiooni tõttu muutunud oludes need asutused tegelikult ei saanud enam töötada. (R. adm. t. nr. 63 — 1921.)

**Kes peab endiste rüütlimõisatest läbi-
rajatud külavaheliste teede korrashoid-
mise eest hoolitsema?**

Endistest kroonu maadest ja met-
sadest läbi rajatud külavaheteede kor-
rashoidmise kohustused ei ole senini
kroonu kanda olnud (V. Sead. Kogu
XII k. I jagu Teede Sead. § 524¹). Et
aga Asutava Kogu poolt 10. X. 1919. a.
vastuvõetud maaseaduse põhjal rüütli-
mõisate omanikkude päralt olevad
metsad ja maad läksid Eesti Vabariigi
omanduseks ühes nendega seotud õi-
guste ja kohustustega, siis tuleb järeldada,
et endiste rüütlimõisa metsadest
läbi rajatud külavaheliste teede korrashoid-
mise kohustused, mis enne mõisa-
omanikkude kanda olid, nüüd selle
kanda jäävad, kes metsa omanik on.
(R. Adm. t. nr. 226 — 1921.)

**Kas omavalitsuse-asutuse esimees ehk
liige võib asutuse nimel kaebust tõsta?**

Võib, aga ainult sel korral, kui
asutus on neid seks eraldi volitanud.
Kaebusele tuleb juure lisada tõendused,
et asutus on otsustanud teatavas asjas
kaebust tõsta ja volitab seda ja seda
sellekohase kaebusega esinema.

Kroonu- ja omavalitsuse-asutuste
kaebuskord on ühine ja Ts. Kp. S.
§§ 1285 ja 1286 ette nähtud, nagu
see Linnaseaduse § 7-st selgub. Sama
kord oli ka Vene Semstvoasutuste
kohta maksev. (Полож. о Губ. и
Убздн. Земск. Учр. § 4 — V. S.
Kogu II k.). (R. Adm. t. 226 —
1921. a.)

**Kas rahukohtuniku sekretääriks võib
tema ligem sugulane olla?**

Vastus jaatav.

Kohtuasutuste kohta on 1864.
aastast peale maksev Kohtu As. S.
(V. Sead. K. XVI k. I jagu), ja see

seadus ei keela sugulaste koosteeni-
mist ühes ja samas kohtuasutuses,
vaid keelab nendel osavõtmise ühest
ja samast kohtu istumisest (§ 148).
Rahukohus on ainuisiklik kohus, s. o.
seisab ühest isikust — rahukohtuni-
kust koos, mispärast sugulus rahu-
kohtuniku ja tema sekretääri vahel
iseenesest nende koosteenimisele takis-
tusi ei või luua, sest sekretäär ei võta
osa kohtu otsuse tegemisest, ja ei ole
ka seaduses ette nähtud, et sekretäär
üleüldse peab kohtuistungist osa
võtma. (R. Adm. t. nr. 420—1921.)

**Kas Riigi Teatajas nr. 12 s. a. Põllu-
töministeeriumi määruses 10. II.
1921. a. „omavoliline karjalaskmine“
määratud trahvi võivad ka eraisikud
oma maade kohta oma vahel tarvitada
ja kas nad on sunduslikud, kui loo-
made omanik selles tabelis määratud
suuruses maksta ei taha?**

Sellel määruisel on samasugune sun-
duslik iseloom, nagu Vene aegu Ku-
bermangu talurahva komisjoni poolt
väljaantud määrustelgi oli.

Trükivigade õiendus.

Mineva numbri 132. leheküljel 2. vee-
rul 3. reas ülevalt tuleb sõna „tsiviilasjus“
asemel lugeda „kriminaalasjus“; 133. lehe-
küljel 2. veerus 27. reas ülevalt tuleb lu-
geda „etteheide“ asemel „etteheite“ (scil.
võimalus)*; 134. leheküljel 1. veerus 11. reas
peavad klambrid ära jääma; 135. lehe-
küljel 2. veerul all pealkirja „Kokkuvõtte“
asemel „Kokkuvõte“; ning 145. lhk. esimese
veeru 3. reas alt tuleb „безденежный“ ase-
mel lugeda „безнадежный“.

Vastutav toimetaja — F. Karlson.
Väljaandja — Tartu Õigusteadlaste Selts.

H. Laakmann'i trükk, Tartus.